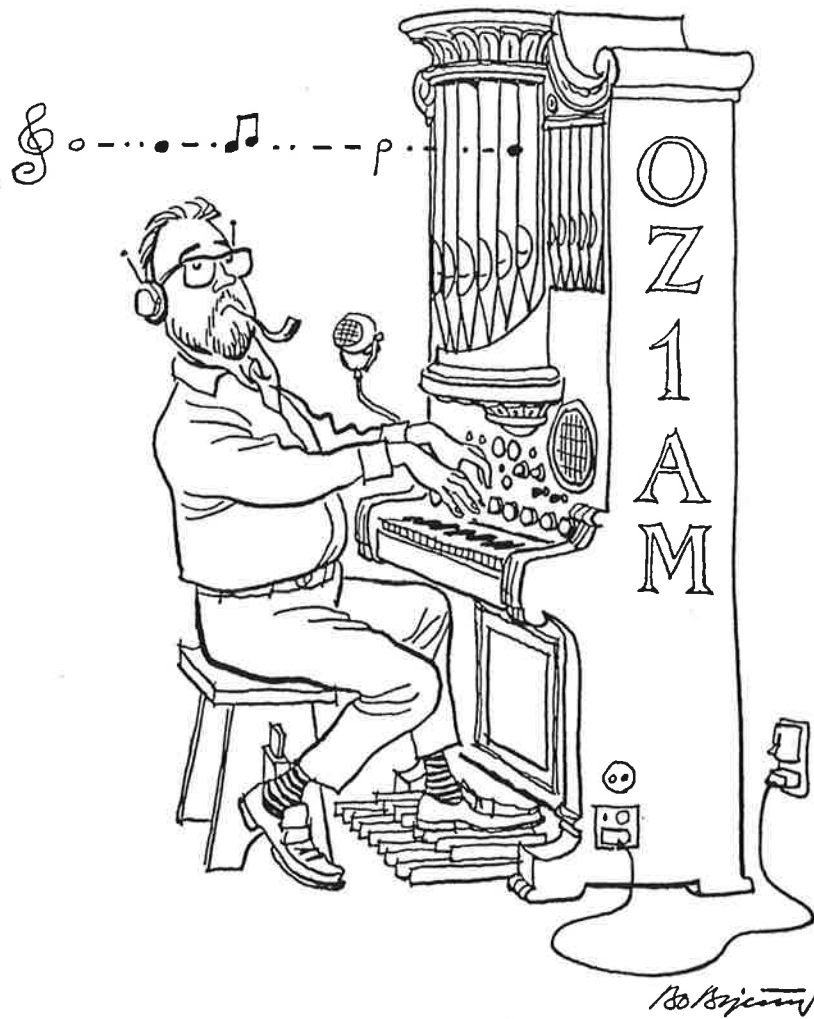

Aksel H. Mathiesen

Jamen, du godeste !

Af en uforsigtig mands erindringer.

Copyright AHM 1992.

FORÅRET.

MIN BARNDOM I FREDERICIA.

Jeg er født i en fæstningsby. Det foretrækker visse mennesker i min bekendtskabskreds at se noget symbolsk i, og rigtigt er det, at jeg livet igennem har kæmpet imod uretten og brudt manganen en lanse for dét, som jeg troede på som sandt og rigtigt. Min mor skrev i en kombineret fødsels-dagbog og fotoreportage, at jeg var født *i sejrsskjorte* på en søndag. Så skulle det ikke kunne gøres bedre! Hvis hun dermed mente, at det var et livskraftigt barn, hun havde sat i verden, så var det sandt nok for så vidt angik den psykiske vitalitet – næppe den fysiske modstandskraft.

Far var uddannet murer, snedker og teknikumingeniør. Han var omkring 1920 ansat ved gasværket i Fredericia, men gjorde sig senere selvstændig – altså ikke som gasproducent, men som murermester og entreprenør. Det var han til sin død.

Indtil min fødsel var mor telegrafist på telegrafstationen i Fredericia, der var Nordens største, og knudepunkt for trafikken mellem Øst- og Vesteuropa. På grund af sin tegnhastighed og sine sprogkundskaber – især fransk – sad hun ved "den varme linie", og var særdeles velorienteret om den storpolitiske situation. Diplomatiske noter, børsnoteringer, avistelegrammer, krigserklæringer og sligt gik igennem hendes ferme hænder. Når hun blev opstemt, så fik vi altid dén om, hvordan hun havde været med til at afsluttede den første verdenskrig. Betydelige storpolitiske beslutninger af vidtrækkende betydning havde min mor kendskab til *før* modtagerne!

Hun var hjertepatient fra sin tidlige ungdom, og havde vel håbet på at få et mønsterbarn som min syv år ældre bror, der sov natten igennem og var stille og sagtmodig om dagen. Hun fik ikke sit ønske opfyldt og har senere sagt, at intet af dét, der hidtil i livet var overgået hende – heller ikke opdragelsen af min skikkelige bror, tålte sammenligning med blot en enkelt dag i mit kølvand. Hyperaktivitet er vel for meget sagt, – snarere *uophørlig, målbevidst foretagsomhed*.

Kun godt et årstid gammel kunne jeg tale nogenlunde rent, – et næsten symbolsk varsel om mit senere livsforløb. På grund af det høje aktivitetsniveau var jeg dødtræt klokken seks om aftenen, – det var knap nok, at aftensmaden kom indenbords, før øjnene faldt i. Til gengæld var jeg lysvågen klokken tre om natten, – og så gik det løs. Da mine forældre efter et år på dén facon var nået sammenbruddets rand, blev jeg stillet ind hos en logerende, hvor jeg kunne vræle i timevis, uden at han blev vækket. Det hjalp *så* meget, at jeg efter dén tid først vågnede et kvarter over fem.

Der er vist ingen tvivl om, at hvis almindelige morgenmænd skal katalogiseres som A-mennesker, så er jeg et AAA-menneske. Da jeg senere i livet mødte min vidunderlige kone, og vi var blevet gift, fik hun – som udpræget B-menneske – sit livs alvorligste chock, da sagens historiske sammenhæng gik op for hende. Klokken kvart over fem er jeg lysvågen, og så vil jeg snakkes med. Første gang, det skete, troede min kone, at der var ildebrand. Hun fór op og gennemsøgte hele huset, og jeg sjokkede bagefter og kunne ikke forstå, hvad der var galt. Da vi et par år senere fik børn, jævnedes det sig lidt, og nu efter 30 års ægteskab er der kun en god times tid imellem os.

Om mørkerædhed.

En dansk litteraturanmelder har i en bog, han har skrevet, forfægtet det synspunkt, at hans mørkerædhed i barndommen skyldtes tidens ubarmhjertige uendelighed, når han lå i sin seng og ventede på forældrenes hjemkomst "om et øjeblik". Man bør naturligvis lykønske ham med opklaringen af dette hans barndoms sorte problem, men jeg kan slet ikke genkende *min* mørkerædhed i et sådant regi. Mørke rummer nu engang potentielle farer, fordi de er usynlige og derfor vanskelige at forsvare sig imod.

Jeg var bange for at gå ned i badeværelset i kælderen om aftenen, når jeg skulle tisse, og tidsforløbet var derfor rimeligt afgrænset. Når jeg lå i min lille seng og skulle sove, så var det ikke "en kædereaktion af øjeblikke", der opsummeredes, – det var ikke tiden, jeg var angst for, men derimod nogle udefinérliche "væsener", der gemte sig bag sengen, bag halvåbne skabslåger, bag forhænget under min mors toiletbord og lignende steder – væsener, der ville "tage mig", hvis jeg ikke tog mig i

agt. Jeg gav mig nu ikke uden sværds slag, og mit værn imod dem var effektivt: Jeg besatte hovedgærde, fodende og sidestykker med mine højtelskede tøjdyr (32 stk. ialt), der sad så tæt som muligt og beskyttede mig imod fjendtlig aggression fra mørket, – – og jeg sov som en sten!

Min søn havde et lignende arrangement i sin seng, men jeg har ikke kunnet få over mit hjerte at berøre et så ømtåleligt emne. Man burde tage mod til sig en dag ...

I kælderens om aftenen fik jeg ikke beskyttelse af dé dyr, der var besjælet af min kærlighed og nød min ubegrænsede tillid, – det var jo dels upraktisk og dels flovt at skulle hente et par af *frontkæmperne* fra sengen, der stod på 1.sal, – hvor der var ligeså mørkt.

Rædselen hang ofte sammen med dét at skulle åbne en dør ind til et mørkt værelse, og række op for at nå lyskontakten, der i reglen sad *inde* i det mørke værelse – og aldrig udenfor, så man kunne have tændt først, og derefter være marcheret ind i værelset efter at have nedkæmpet mørket med beroligende lys. Som jeg oplevede det, havde det meget lidt at gøre med tidens uendelighed.

Det hele blev ikke bedre af mine forældres svaghed for at ty til drastiske midler – f.eks. i dagene op til jul, hvor trolde, nisser og andet skravl blev mobiliseret for at forhindre mig i at kigge igennem nøglehullet ind i dagligstuen, hvor det fint pyntede juletræ stod. Det skulle *hvert år* forblive en dyb hemmelighed indtil juleaften klokken otte, hvor min far – efter én for mig pinagtig ventetid i form af en festlig juleaftensmiddag, der blev indtaget i naboejendommen hos mine bedsteforældre – gik over og afregnede med "vagtmanskabet", så juletræet i al sin pragt og med alle gaverne under kunne tages i øjesyn. På vejen derover pegede min mor ud i mørket og spurgte, om jeg kunne se trolde, der løb ned ad gaden. Jeg svarede pligtskyldigt og åndsfraværende *ja*, – det hele handlede da for fanden om indholdet af dé gavepakker, der lå og ventede på mig under juletræet. Hvorfor kan forældre aldrig forstå det? Som "selvstændige" forældre har mine kone og jeg flyttet julefestmiddagen til 1.juledag, og derved fjernet dens karakter af tortur. Ungerne kunne alligevel ikke få en bid ned af lutter spænding.

Min mørkerædthed blev effektivt udnyttet af min mor, idet vi havde en stor garderobe uden vinduer, hvor lyset beklageligvis kun kunne tændes og slukkes *udefra*. Når min virkestrang havde nået et stadium, som skabte uorden i min mors sindsligevægt, så blev jeg simpelthen lukket inde i denne bælgravende mørke garderobe, fyldt med mørkt, tungt tøj – samt det absolut værste, der fandtes på denne jord: *støvsugeren*.

Jeg nærrede en panisk rædsel for dette monstrum, og det blev ikke bedre af, at den omtaltes som *nilfisker*, – et væsen, der angiveligt spiste børn som ikke opførte sig ordentligt. Dertil kom, at den i begyndelsen af 30'erne endnu var et forholdsvis nyt redskab til bekæmpelse af uartige børn. Et ophold af passende varighed i den mørke garderobe sammen med støvsugeren, hensatte mig i en tilstand af stivnet gru, hvor jeg mistede mælet, tisede i bukserne og foretog rykvis ind sugning af luft, fordi hele situationen gav mig krampe i strubehoved og mellemgulv. Denne chocktilstand udnyttede min mor så til forskellige praktiske gøremål, som hun ellers ikke ville have kunnet afse tid til, når jeg dagen igennem befandt mig på mit normale, maniske aktivitetsniveau.

Det vil imidlertid være dybt uretfærdigt at forveksle min mors handling med grusomhed: det var simpel nødvendighed! Når jeg i løbet af en formiddag havde været oppe at slås to gange og fået revet tøjet i stykker, – lukket naboens hund ind til genboens kat, – baldret en rude, og øset min fars cement plus grus og vand ind i smøgen mellem naboejendommen og fars murergård, så *Thomsen* (nabo'en, som hadede børn) ikke kunne komme ud med sin cykel, – og alle berørte personer havde holdt krigsråd og draget min mor til ansvar for mine gøremål, så *måtte* hun simpelthen have lidt ro til at samle sig, og til dét formål fandtes kun ét brugbart middel: Ind i garderoben! Onde tunger vil påstå, nå, lad det være.

Stegegaflen.

"Aksel har et iltert temperament, specielt når han er sulten". Sådan plejede min mor at afsvække dén kendsgerning, at jeg som barn var en lille, hidsig satan. Der fandtes ingen grænser for min geskæftighed, jeg anerkendte ingen indskrænkninger i min handlefrihed. Dét, de voksne eller større børn morede sig med, ville jeg også være med til.

Jeg holdt meget af min syv år ældre bror, hvis "voksne" leg var en meget større udfordring for mig end dén, mine jævnaldrende kunne byde, men det kunne godt i længden blive lidt trættende for ham at have mig på slæb. Så blev jeg verftet af med ordene: "Pil så af med dig, din lille mide!". Nu afgang graden af krænkelsen naturligvis af, hvad det var, der gik min næse forbi. Reaktionen fulgte Richter-skalaen!

En eftermiddag legede han sammen med en kammerat i min bedstemors køkken. De havde på hendes enorme køkkenbord anlagt verdens mest spændende togbane med broer og tunneler. Åh, – ingen på jorden kan sætte sig ind i, hvilken fristelse det var for en pilfinger som mig. Fantasien kogte, – jeg *måtte* være med! Efter gentagne advarsler lød ordene: "Det er du alt for lille til at lege med. Skrup af!".

Det blev 14 på Richter-skalaen. Uden ét sekunds tøven åbnede jeg en køkkenskuffe, hvis brogede indhold jeg kendte, som min egen bukselomme. Der lå *stegegaflen!!* Et morderisk redskab med to sylespidse ben og en bøjle, der kunne slås ud, så den kunne stå på bordet. Et halvt sekund efter sad denne stegegaffel i enden på min bror – så langt i, som den overhovedet kunne komme. Han gav et brøl og styrtede over gården, hjem til mor – med gaflen svuppene i enden. Dette syn står endnu lyslevende for mig. Resten af historien er for så vidt uinteressant (inclusive min mors reaktion, da gaflen var trukket ud), for denne tildragelse repræsenterer én af de få gange i mit liv, hvor jeg virkelig har fået forløst min vrede og ydmygelse i fuldt tilfredsstillende omfang.

Til historien hører også, at da min elskede bror og jeg efter vore forældres død skulle dele boet, var det absolut eneste, som min bror insisterede på at arve: *stegegaflen!* Den hang på hans væg – sammen med andre trofæ'er.

Viktualiehandleren.

Jeg lærte ret tidligt at cykle, og det gik naturligvis tjept. Nu går gaderne i Fredericia vinkelret på hinanden, så det var forbundet med en vis risiko at drøne ned igennem byen. Der kunne jo komme en bil, selvom de var sjældne dengang i midten af 30'erne, det var mest hestekøretøjer.

Vort hus lå på et hjørne med indgang gennem en lille have fra Sjællandsgade. Lige overfor havde viktualiehandler Andersen sin beskedne forretning. Andersen var et sødt menneske og en ven af familien, men måske ikke den ideelle viktualiehandler, – afskåret pålæg talte han op ved at "blade" ligesom i en bog, mens han vædede fingeren på tungen.

Det var en varm sommerdag. Døren til butikken stod åben, og et par damer stod derinde og handlede. Jeg var kørt op til Østervold for enden af Sjællandsgade for at tage tilløb til det store race, som plejede at ende med et flot herresving forbi Andersen og ind ad vores indkørsel. Men dén dag gik det anderledes. Forhjulet ramte Andersens opkørsel i en for stejl vinkel, og cyklen (med mig på) fortsatte ind i forretningen. Vinduesudstillingen blev ryddet, og disken skubbet helt ned til bagvæggen med Andersen bagved som værgeløs tilskuer. Damerne og jeg lå og væltede rundt i italiensk, russisk og fransk salat, spegesild i lage, alle slags pålæg, leverpostej, rygeost og alverdens herligheder. Det var umuligt at få fodfæste, da et bjerg af opstablede konservesdåser var væltet og lå søbet ind i en pærevælling af Andersens delikatesser. Damerne skreg. Min mor og vores unge pige kom styrtende til. Det var ubeskriveligt, – som efter et jordskælv. Det fik jeg ingen ros for. Resten af forløbet står meget uklart i min erindring, men min mor har senere givet en meget koloristisk beskrivelse af det syn, der mødte hende dén dag i Andersens viktualieforretning. Hun sagde også, at hun havde haft meget ondt af den gamle mand, da hun så, at han endnu sent om aftenen gik rundt i ruinerne og forsøgte at få en forretning ud af det igen.

Konen og mask'en.

Jeg har altid været glad for dyr, så selvfølgelig fik jeg på et tidspunkt kaniner. Bortset fra græs, som jeg slog med en lille segl oppe på voldene, fik vi hos brygger Redeker i Kongensgade en stor murertrækvogn fuld af mask, som var et restprodukt efter den ugentlige ølbrygning. Det var gerne godt varmt, når jeg hentede det.

En dag var en kammerat og jeg på vej hjem med trækvognen, og lige foran os cyklede en dame i fin hvid sommerdragt og med en stor cirkelrund hat. Hun havde en fyldig mås, og da sadlen var lidt for høj, så vrikkede hun fra side til side, mens hun med naturstridig langsomhed trådte pedalerne. Vi

morede os flere gange med at køre trækvognen tæt op bag cyklen – og pludselig skete det. Forenden af trækvognen ramte cyklens bagskærm og blokerede baghjulet som eksede, så cyklen nu kun blev halvt så høj bagtil. Derved faldt damen bagud og satte sig på trækvognens forkant, som gik i asfalten med et brag, mens den lune mask væltede ned over hende, så kun hovedet med hatten stak op. Det var en stråhat af samme farve som mask'en. Hun stak i en serie af høje hyl – afløst af en coma-lignende tilstand, og det varede længe, inden hun overhovedet havde fattet, hvad der var sket. Jeg forstod hende godt, – det må have virket ret overraskende. Vi hjalp hende op og forsøgte at fjerne mask'en, så godt vi kunne, men alt dét indenfor kjolen var der ikke noget at gøre ved. Hun lignede en kanaldyne.

Det var lige før, hun akcepterede det skete som et beklageligt – men hændeligt uheld, da der dukkede et kvindemenneske op, som i forvejen havde et horn i siden på mig. Hun påstod at have fulgt hændelsens forløb i sit vinduesspejl og set vore "skændige tilnærmelser bagfra", som efter hendes mening mere lignede mordforsøg end et uheld, og det var også det sædvanlige med Mathiesens forbandede laban. Om aftenen troppede fruens mand op, og kun respekten for min fars fysiske styrke forhindrede, at han gav mig en gang tørre tærsk.

Kanonen, der gik af ..

Der var efterhånden en del mennesker, som af den ene eller anden grund havde dannet sig en – skal vi sige kritisk mening om min foretagsomhed, og det blev i længden temmelig belastende for mine forældre.

Det kulminerede en dag, da nogle drenge legede med de gamle kanoner på voldene. De blev kun brugt ved 6.juli-festen, hvor byens beboere skulle vækkes med den samme kanontorden som i 1849, hvor de danske soldater brød tyskernes belejring og drev fjenden på hovedkulds flugt. Drengene tog mundingspropperne ud og kastede kanonslag ned i løbene. Ulykkeligvis sad der en glemt ladning i én af kanonerne, og drengen fik ikke hovedet væk hurtigt nok. Det blev skudt af.

Der var en sand telefonstorm på mine forældres nummer. Folk var sikre på, at det ikke kunne være andre end mig, der var skyld i ulykken. Mit alibi var dog i orden: jeg sad efter i skolen!

Vores logerende.

En kort overgang havde mine forældre indvilget i at have en bekendt boende, til han var blevet gift. Han var lærer i dén privatskole, hvor min bror og jeg gik, og var iøvrigt et hyggeligt element i vort hjem. Han spillede glimrende klaver – ligesom min mor, og sammen foredrog de et endeløst repertoire fra den firehændige klaverlitteratur, lige fra Beethovens symfonier til "Rosenkavaleren". De gjorde skam megen lykke ved mine forældres omfattende selskabelighed. Han var desuden god til at improvisere – og helst midt i en langsom Beethoven-sats, når mor var allermest henført, så luskede han sig til at indføre nogle småstrofer fra Radetzky-march, hvilket indbragte ham en spids albue i siden.

Han boede i et dejligt værelse på 1.sal. Døren åbnedes ud mod trappen – en temmelig stejl halvsvingstrappe, hvor man halvvejs nede passerede et stort vindue med sprosser i korsform. Trappen var – som resten af huset – belagt med kork, som min far dengang var eneforhandler af, vest for Storebælt. Og bonede korkgulve er glatte!

En dag kom Ingemann-Sørensen ud af sin dør med en enorm stabel stilebøger – fra knæhøjde til op under hagen. Han tog det første skridt ud på den nybonede trappe, og hælen gled. Et legeme i fald følger den lige linie, og Folmer Ingemann-Sørensen fulgte derfor *ikke* trappens krumning, men fortsatte ud gennem vinduet, hvor han til alt held (eller hvordan man nu skal karakterisere det) fik et ben på hver side af sprossen, mens alle stilebøgerne fortsatte ud af vinduet. Ingemann-Sørensen ramte sprossen hårdt og præcist med noget, han havde mellem benene, og den kom derved til at virke som afskydningsrampe for hans videre færd ned ad trappen – denne gang med hovedet først. Han landede midt på køkkengulvet, hvor han for øjenene af min chokerede mor slog en baglæns saltomortale (han var aktiv Niels Buch gymnast). Da han kunne se, at mor var på nippet til at besvime, udbrød han rædselsslagent: "Der skete ikke noget, Mariza, – der skete ikke noget!" (Det var et kælenavn, han gav min mor – efter Kálmáns operette "*Grevinde Mariza*", som de spillede firehændigt.)

Med gelé i knæene begyndte mor at pille glasskår ud af Ingemann, da min bror kom ind udefra. Han var noget desorienteret og ville gerne vide, hvad i alverden det var, der foregik. Han var kommet op ad Sjællandsgade netop i dét øjeblik, da en pæn, ældre herre var lige ud for uheldsvinduet. Først kom Folmer Ingemann-Sørensen to ben ud af hver sit vindue, for omgående at forsvinde igen. Det ene ben nåede lige akkurat at sparke hatten af manden, hvorefter glasskårene regnede ned over ham. Da han umiddelbart efter fik alle stilebøgerne i hovedet, så styrtede han i vild panik ned ad gaden, mens han brølede til min bror: "Løb, - LØB FOR HELVEDE, det eksploderer!"

Lysthuset.

Jeg havde en legekammerat lidt længere ned ad gaden, og en dag kom hans bedstefar op og spurgte min mor, at jeg måtte hjælpe med at rive et lysthus ned, som stod i en have lidt uden for byen. Det fik jeg lov til.

Bedstefaderen, som var en ældre mand, skulle ordne et eller andet og gav os besked på at cykle i forvejen og så småt begynde.

Vi drøede afsted, - det var ikke hver dag, man fik lov til at rive et helt hus ned. Det var i krigens første år, så derfor havde vi fået ordre til at sortere materialerne og forsøge at redde så meget af tagpappet som muligt. Sømmene skulle rettes ud og gemmes, - døre og vinduer stilles for sig selv o.s.v.

Jeg har lige fra barnsben været en tilhænger af effektivitet. Dét, at få opgaver - og specielt sådan én, var lige sagen for en aktiv og foretagsom sjæl som mig. Alle opgaver blev løst med stor alvor, grundighed og i største hast. I dette tilfælde var vi oven i købet to om arbejdet.

Jeg tror, at bedstefaderen ankom til haven en lille times tid efter os. På det tidspunkt var lysthuset væk. Brædderne lagt i pæne stabler, tagpappet rullet op, vinduer og døre var stillet op ad et træ og jorden nedenunder var revet pænt. Det eneste, vi ikke vidste, hvad der skulle gøres ved, var vandrørene og hanerne, - det lignede et kunstværk, der var 40 år før sin tid. Og der stod vi så og ventede på belønningen for vores strålende indsats.

Haven lå på en sidevej til en lidt større asfaltvej, hvorfra man kunne se over til haven, når man kom kørende på cykel. Det kunne bedstefaderen også. Og så brød uvejret løs! Han var egentlig en yderst from mand, medlem af Indre Mission, - men, du godeste, hvor han bandede. Jeg har aldrig hørt magen til i dé kredse. Han brølede som en olm tyr. "Hva' helvede - - - I satans knægte, - har I bræk' mi' lysthus ner, har I bræk' mi' lysthus ner. Jeg skal gi' jer!", og så hjulede han - sin høje alder til trods - som nogen olympiaderytter rundt om hjørnet og ned ad sidevejen.

Der var kun ganske kort tid til at måbe og føle sig forurettet. Skriften på væggen var malet med en telegrafpæl dyppet i tjære. Han havde tydeligvis lukket op for en frisk kasse øretæver, og så var det jo ingen skam at tage hjem. I en fart!

Jeg sprang i et tigerspring over hækken, igennem nabohaven og kom godt forrevet ud på asfaltvejen. Få sekunder efter fik jeg følgeskab af min kammerat, der kendte en mere civiliseret omvej gennem diverse huller i hækkene og derfor ikke havde lidt nævneværdig overlast. Vi listede under hækhøjde ned til vore cykler, der stod udenfor haven - spurtede afsted i håb om, at bedstefaderen ikke kunne yde sin tidligere præstation to gange i træk.

Da jeg kom hjem, fik min mor en detaljeret beretning, og til min beroligelse stod hun lige så udforstående overfor sagens heftige udvikling, som jeg gjorde. Desuden var hun godt arrig over mit iturevne tøj. Forklaringen kom om aftenen, hvor bedstefaderen troppede op for at spørge min far, om han kunne skaffe ham nogle søm til at tømre sit lysthus sammen med igen. Min mor bemærkede syrligt, at hans planlægning forekom lidt forvirrende for udenforstående. Hun kunne i hvert fald tydeligt erindre, at det næppe var fem timer siden, at han havde anmodet om min assistance til nedrivning af sit lysthus. Hvorfor dette vægelsind?

Joh, sagen var, at han havde *to* haver - én på hver side af vejen. I den anden have, som jeg bare ikke kendte eksistensen af, stod der et faldefærdigt skur. Det var dét, der skulle have være revet ned!

Det lysthus, som vi havde taget os af, var splinternyt – lige færdigbygget af håndværkere – med indlagt vand. Det var bl.a. beregnet til liggende gæster i forbindelse med deres forestående guldbryllup. Det var tydeligt, at han var grædefærdig, og jeg blev straks blød om hjertet og tilbød at hjælpe ham med at rive det gamle lysthus ned. Han fik et underligt udtryk i ansigtet og sagde, at det ville han helst selv.

Hvorfor min legekammerat ikke havde sagt noget om den anden have, fik jeg aldrig nogen forklaring på. Det gik, som det så ofte var gået: Han måtte aldrig mere lege med mig. Jeg var for vild, og havde en dårlig indflydelse på ham!

Thomsens bror.

Thomsen var vores nabo i Fredericia, – han var sær og børnefjensk, så derfor overgik der ham meget ondt – ved skæbnens ugunst og min hjælp. Ægteparret Thomsen var ret velhavende, og blandt gadens børn ville rygtes vide, at de havde beriget sig ved et rovmord på Thomsens bror i USA. Stor var overraskelsen, da Thomsen en dag fortalte, at samme eftermiddag ville hans bror, som han ikke havde set i mange år, komme og besøge dem. Det skete også, men da han havde gæstet dem i en uges tid, så betroede Thomsen min mor, at broderen var *sær*, – han sagde ikke ret meget og spiste endnu mindre.

Vi nåede aldrig at træffe ham, for en morgen kom Thomsen over til vores hus og marcherede op ad trapperne til 1.sal, hvor min mor var alene hjemme og lå i sengen med dårligt hjerte. Mor, som ikke var vant til at få fremmed herbesøg, når hun lå i sengen – og slet ikke, når hun var alene hjemme, begyndte: "Jamen, Thomsen", men længere kom hun ikke. "Det er Alexander, – det er Alexander!", skreg han, " – han ligger sådan her ...", og så smed Thomsen sig på ryggen i min fars del af dobbelsengen, med armene ud til siden og stor åben mund og vidt opspærrede øjne. "Han ser død ud!".

Og det viste sig så, at Alexander virkelig *var* død – af et hjerteslag, så han var godt nok lidt sær. Min mor var endnu rystet, da jeg kom hjem fra skole, – ikke så meget over Alexanders endeligt, som over Thomsens opførsel. Det hele mandede nemlig ud i, at Thomsen bare skulle låne vores telefon og ringe efter ambulancen.

Thomsen betragtede nemlig telefoner med den største mistro. Han tog røret af og gav sig til at fortælle telefondamen, hvad det hele gik ud på, og når hun så forsøgte at fortælle ham, at hun ikke var *dén*, han skulle tale med, blev han aldeles rasende og sprutrød i hovedet og skældte damen ud. Bagefter skældte han min mor ud – og mig, fordi jeg ugenert stod og lyttede til hans udgydelser. For at undgå sådanne episoder, ringede min mor gerne for ham, og i dette tilfælde har Thomsen vel prioriteret Alexanders himmelfart højere end hensynet til min mors moral.

Broderens eksistens – og den forvirrede og rædselsslagne reaktion på hans død bortvejrede enhver mistanke om Thomsen som rovmorder. Efter *dén* tid, var Thomsen ikke nær så spændende, og som årene gik, kom jeg egentlig til at holde af Thomsen – – måske på grund af hans særheder ...

Krigens modsætninger.

Danmark blev inddraget i den II. verdenskrig, da tyskerne besatte landet den 9. april 1940. Jeg var da knapt 9 år gammel, men havde ikke mærket andet til krigen, end at jeg efter krigsudbruddet i september 1939 var blevet sendt ud på cykel til diverse købmænd for at hamstre peber og kanel. Det var – sært nok – det eneste min mor ville have til ubegrænset disposition, og så kunne verden for hendes skyld godt gå under. Der blev aldrig hamstret andet, og da min far i 1941 ikke mere kunne få sine ti store cigarer, ti Manne-cerutter og 20 cigaretter om dagen, så holdt han simpelthen op med at ryge. Det halve kvantum havde ingen interesse!

For en dreng på min alder var det naturligvis en spændende tid med luftalarmer, overflyvninger, restriktioner, rationeringer, mørkelægninger og meget andet. Den tyske besættelsesmagt opførte sig i 1940/41 upåklageligt – var høflige, og trængte sig ikke på i forretningerne. Engang i det sene efterår 1940 var jeg på vej hjem på cykel – ind ad Strandvejen, hvor jeg kæmpede en ulige kamp imod en iskold modvind. Pludselig mærkede jeg en hånd på min skulder, og den tilhørte en tysk officer, som også var ude at cykle. Han skubbede mig hele vejen hjem, og da vi holdt udenfor vort hus, fortalte

han om en søn på min alder, som han savnede meget. Han spurgte, hvad jeg interesserede mig for, og fortalte selv om sine og sønnens interesser. Han talte pænt, forståeligt dansk, – om det så var, fordi han som højtstående officer havde fået ordre til det, eller det var af lyst, blev jeg aldrig klar over. Til sidst spurgte han, om vi skulle køre en tur sammen dagen efter, og det blev vi så enige om.

Da jeg kom ind, havde min mor et meget mærkeligt udtryk i ansigtet. Fra vinduet havde hun fulgt vort møde, og jeg fortalte hende glædestrålende om den rare mand i den flotte uniform, der havde skubbet mig hjem i blæsevejret. Med næsten tårer i øjnene bad min mor mig indtrængende om, aldrig nogensinde mere at tale med tyske soldater. Jeg spurgte naturligvis: "Hvorfor?", men fik ikke noget forståeligt svar. Jeg insisterede på selv at sige det til ham, når han kom den næste dag for at holde sin del af aftalen.

Da han kom, forklarede jeg ham, at min mor var urolig, når jeg var ude med fremmede mænd, og at vi derfor ikke kunne cykle sammen. Han sagde, at selvom han havde glædet sig meget til turen (han havde taget kager med), så kunne han godt forstå min mor. Han klappede mig kærligt på kinden, gav mig kagerne og kørte sin vej.

Dén dag gik der noget i stykker inden i mig! Ikke så meget på grund af den aflyste cykeltur, men fordi jeg ikke måtte være sammen med et menneske, som var sød imod mig.

Allerede dengang forstod jeg, at mine forældres nationalfølelse og royalisme var overvældende stor. At de desuden i aviser og radio havde fulgt med i Hitlers og Nazitysklands truende udvikling og ekspansion, forstod jeg nok næppe – som 9-årig – betydningen af. I geografi havde vi lært om mange fremmede lande, deres folk og skikke, og dét fag var jeg meget optaget af. Om tyskerne stod der, at det var et dygtigt, arbejdsomt og venligt folk med en lang kulturel tradition. Men teori var altså ét – og praksis noget andet!

På befrielsesaftenen den 4. maj 1945 forstod jeg, at begge mine forældre og min bror havde været dybt involveret i den farlige del af frihedskampen, – min bror var sabotør, og min far havde haft tilknytning til det engelske efterretningsvæsen, Secret Service. Jeg burde – BURDE – have trukket et lettelsens suk over at have fået en fulgyldig forklaring på mors handling i 1940. Men jeg kunne ikke ...

Dét, at være nødt til at afvise et andet menneskes kærlige omsorg af politiske eller nationale grunde, forekom mig absurd, og dén følelse har aldrig forladt mig.

Det var vel egentlig først i krigens sidste halvandet år, at det blev rigtig ubehageligt. Lidt længere oppe ad Sjællandsgade lå et lille faldefærdigt bindingsværkshus, der blev beboet af en fattig familie, hvor manden drak. Konen og to døtre var ganske flotte – men også temmelig vulgære. Foruden dem, var der to sønner – én i begyndelsen af 20'erne og én på min alder, måske lidt yngre. Kvinderne var ludere, med tyske underofficerer som speciale, og den voksne søn blev omkring 1944 medlem af hipokorpset (dansk "hilfspolizei", svarende til Gestapo) – i faretruende sort uniform og med revolver ved bæltet. Efter mindre end en måned leverede han håndfast dokumentation for sin livsfarlighed, idet han for øjnene af os drenge skød og dræbte en jævnaldrende, som han – uden skygge af bevis – påstod var modstandsmand. Det var lovløse tider uden politi til at gribe ind mod volds kriminalitet.

Også en likvidation *den anden vej* skete oppe i byen for øjnene af mig. En kendt tysker-sympatisør havde efter sigende været skyld i nogle modstandsfolks arrestation. Han blev skudt ned bagfra på nært hold af en und mand i cottoncoat, og det tog mindst 10 minutter, før han døde – kvalt i sit eget blod.

Endnu i alderdommen dukker dette billede af og til frem i mine tanker, – ikke så meget på grund af situationens afstumpede modbydelighed (enhver form for mord og vold er et udtryk for psykisk afstumpethed) – men snarere, fordi respekten for livet og retten til at leve i fred måske er det eneste sande udtryk for et menneskes egnethed som menneske.

Mine forældres indsats under krigen fik senere en meget smuk offentlig omtale bl.a. af chefen for det engelske efterretningsarbejde i Jylland – daværende kaptajn, senere garnisonschef, oberst Engholm. Der var, uden at jeg anede det, blevet indrettet to sovepladser oppe på loftet – med flugtmulighed via et hul ind til loftet i naboejendommen, der tilhørte min bedstefar.

Det fik jeg forøvrigt først at vide, da der nogle år efter krigen dukkede et engelsk ægtepar op, hvor manden omfavnede min mor på det kærligste. Som engelsk pilot var han blevet skudt ned et sted over Sønderjylland, tror jeg, og var blevet smuglet til Fredericia, hvor han havde boet på vores loft sammen med et andet besætningsmedlem i 12(!) dage. Utroligt, at jeg ikke havde opdaget det.

Da besættelsesmagten intensiverede jagten på jøderne i 1943 fik min far travlt. Han fik et tips om, at der forestod arrestation af en jødisk familiefar (de øvrige familiemedlemmer var tidligere flygtet). Der var brug for en lynaktion, så han tog omgående op til deres lejlighed i Danmarksgade – iført sit murerstøj, med wienerstige og to spande. Der lå der et sæt beskidt murerstøj, som den jødiske far tog på, og så dampede de ned af bagtrappen, mens tyskerne besteg hovedtrappen. Modstandsgruppen sørgede for resten af transporten til Sverige.

Det var dengang. I dag er der ikke større grund til at føle national stolthed over den udvikling, som det danske samfund siden da har gennemgået, efter at fremmedarbejdere og flygtninge af forskellig hudfarve og tro har søgt del i vort samfunds trykthed og velstand. Må jeg så be' om krigstidens menneskekærlige solidaritet.

Befrielsesaftenen fik for mig en sær bedsk bismag. Der blev luftalarm ved 14-tiden, – den slags havde vi ikke taget højtideligt i måneder, og min kammerat og jeg cyklede op til Østervold, da vi kunne høre bombemaskiner over Lillebælt. Der sejlede tre tyske ubåde ud mod Kattegat, og den første var netop kommet over ubåds-spærrenettet (der gik tværs over bæltet) og begyndte at dykke. Få sekunder efter så vi en eskadrille engelske styrtbombere gå stejlt ned mod ubådene og kaste deres bombelast. Lidt efter kom de tilbage og lettede sig yderligere, som for at sætte punktum for dén krig, som de godt vidste var slut. Jeg tror, at den første ubåd slap væk, men den anden fik mindst fire fuldtræffere midtbords og stak begge ender i vejret og sank som en sten. Den tredje blev også ramt flere gange og forsvandt fra overfladen. Det var den eneste konfrontation, jeg nogensinde fik med egentlige krigshandlinger. Seks timer efter var krigen slut.

Sportspladsen ...

Én af krigens positive sider var, at der opstod en stærk fællesskabsfølelse. Alle former for folkeforlystelser blomstrede op: afgang, alsang, historiske optog, taler i fri luft, idrætsstævner m.m., og folk, som aldrig i deres liv havde interesseret sig det fjerneste for sport, svømmede nu over af begejstring, når de lokale fodboldhold mødtes på grønsværen. Der blev sunget "*Dengang jeg drog afsted*" (Fredericias nationalsang) og alle blev rørstrømske af lutter danskhed, og små emblemer med Dybbøl mølle gik som varmt brød. Særligt betydningsfulde fodboldsejre blev indskrevet i den lokale begivenhedskalender og fejret hvert år.

Inden krigens udbrud havde man indviet et stort, flot udstyret stadion lige udenfor byens volde, og det blev nu rammen om sportsbegivenheder, som udviklede sig til nationale manifestationer mod besættelsesmagten – med dét resultat, at tyskerne okkuperede det nye stadion og spærrede det af for offentligheden. Dermed var al sportsudøvelse henvist til en smuk gammel sportsplads ikke langt fra mit hjem. Her fortsatte aktiviteterne i uindskrænket omfang til glæde for alle – undtagen organist H. C. F. Hansen, hvis vinduer på 1.sal befandt sig lige præcis over det nyopstillede, nordlige folboldmål.

Allerede ved indivielsekampen skete der dét beklagelige uheld, at en *helflugter*, afsendt fra straffefeltet, strejfede overliggeren og reducerede Hansens store 3-fagsvindue til et 2-fagsditto, og et par søndage senere gik der en hård bold skråt op i vinduessprossen og derfra ned i en terrin med legeret grøntsagssuppe! Loft og vægge blev oversprøjtet, og familien sad lamslået og gloede på hinanden med suppen silende ned af sig. Min far, som plejede at hvidte deres lofter, tog dagen efter skaderne i øjesyn og var virkelig rystet over omfanget af dén ravage, en vildfaren fodbold er i stand til at forvolde.

Ikke uden humor beskrev organist Hansen i Fredericia Dagblad dét mismod, der kunne gribe ham, når han en typisk søndag ved éttiden lige var kommet hjem fra højmessens – træt, sulten og sur på præsten, og forventningsfuldt satte sig til middagsbordet, for så et øjeblik efter at få raseret sin lejlighed af en infam fodbold, der fór rundt og smadrede alting. Artiklen var foranlediget af, at Hansen den foregående søndag simpelthen havde konfiskeret fodbolden, så kampen stoppede. Da fodbolde under krigen var en udpræget mangelvare, blev målmanden sendt afsted for at skaffe en

anden bold, og imens udbrod der optøjer blandt tilskuerne, der ønskede Hansen og hans kone sendt til Østfronten eller på anden måde fjernet fra jordens overflade. Inden man fik gjort alvor af at storme Hansens hus, kom målmanden tilbage med en fodbold, som cykelhandleren i Jyllandsgade havde repareret for en skole, der jo først kunne hente den mandag morgen efter forretningens åbningstid. I dét håb, at dén bold ikke også ville ende i Hansens lager, fortsatte kampen, mens alle holdt vejret, hver gang spillerne nærmede sig Hansens mål.

Rygtet vil vide, at *Hansens* mål blev fuldt en søndag eftermiddag under en turneringskamp mellem Fredericia og Vejle, hvor et kanonskud fra én af Vejles angribere gik rent ind gennem Hansens vinduer og med overjordisk præcision ramte et fint gammelt taffelur, hvis glas og øvrige indhold af hjul, fjedre og ting og sager blev drønet ind i et bagved hængende allegorisk maleri af Jens Adolf Jerichau junr., som derved fik tilført et surrealistisk element, som stod i et grelt forhold til billedets oprindelige stilistiske grundholdning og totalt ændrede dets kunstneriske udsagn.

Alle disse erstatningssager blev efterhånden kommunen for meget, og kort efter blev der opstillet en mastodontisk bjælkekonstruktion – beklædt med et stålgytteri, som én gang for alle forhindrede yderligere nærkontakt med Hansen og hans bohave, men til gengæld for stedse ødelagde hans smalle men smukke udsigt over Lillebælt – og gjorde Strib fyrs natlige blink gennem stålnettet til et psykedelisk mareridt.

Fosforekspllosion.

Den første avisomtale – endda med 3-spaltede overskrifter – fik jeg i januar 1944. I skolen havde vi en meget inspirerende fysik- og kemilærer. Nu var der et mål med tilværelsen: Jeg ville være kemiker! Derfor måtte jeg have et laboratorium, og det blev, som sædvanlig, min elskelige bedstefaders pengepung, der måtte holde for. Det blev meget flot – og mit bedste tilholdssted i lang tid fremover. Materialisten leverede kolber, reagensglas, glasrør, gummislanger, destillationskolonner og bunsensbrændere, mens Struers Kemiske Laboratorium i Århus leverede et passende sortiment af kemikalier. Jeg så mig selv som en ny Madame Curie, og opfandt for mine undrende kammerater i stribevis af almindeligt kendte kemiske processer. Min natur tro, endte en del af dem med en mindre eksplosion, og det var et sandt under, at øjnene ikke blev beskadiget af stærke syrer og glasstumper, der ustandselig røg om ørerne på mig. Men heldet følger jo som bekendt de tossede – indtil en vis grænse.

En dag var en skolekammerat taget med hjem, fordi vi ville følge nogle forsøg i skolen op. Til dét brug havde jeg rekvireret ét kilo rødt fosfor, som vi gik i gang med at afveje i mindre portioner. Jeg stak en ske ned i pulveret, og pludselig var hele værelset et ildhav. Min kammerat skreg af smerte, og jeg greb ham i armen og trak ham med ud af værelset. Jeg lukkede døren, og vi styrtede ned ad trapperne og ind til min mor i stuen.

Selv om hun i perioder godt kunne være noget defaitistisk anlagt, så må man lade hende, at hun i sjælden grad kunne holde hovedet koldt, når der skete noget virkelig alvorligt. Hun så straks, at dét, der skulle gøres, lå langt udenfor, hvad indholdet af en forbindingskasse kunne yde, og hun kommanderede os til at løbe op til sygehuset, der kun lå 300 meter borte. Vi løb, og hun ringede derop, og da vi ankom, stod der portører med bårer og to læger klar.

Hun ringede også til brandvæsenet, der kom med fuld udrykning – men ikke anede, hvad de skulle stille op med en fosforbrand. Vinduet til mit værelse var blæst ud, og ilden havde godt fat, men heldigvis var døren, som jeg havde lukket, ikke gennembrændt endnu. Da kom hjælpen fra en helt uventet kant: Den tyske værnemagt arriverede med udstyr, der effektivt kunne slukke fosforbrande. De gik hurtigt og sagligt til sagen, og i løbet af en times tid var det brændende fosfor overdænget med sand. Loft og vægge blev sprøjtet med skum, og tyskerne gav besked om, at alt fosfor – specielt dét, der sad og ulmede mellem gulvbrædderne – skulle fjernes senere, når sandet havde gjort sin virkning. Mor måtte bide hovedet af al skam og takke tyskerne for deres hjælp. Heldigvis forstod de, at det var to uheldige drenges uheldige kemiforsøg, og ikke en fremstilling af sprængstoffer til modstandskampen. Hvem der havde tilkaldt de tyske tropper, blev aldrig opklaret.

Senere begyndte brandmandskabet at samle ulmende fosfor op i spande med vand. Der var en kvælende, gulgrøn røg i mit værelse og i det tilstødende soveværelse, så brandmændene måtte have røgdykkerudstyr på. Sigtbarheden var meget dårlig, og det var vel årsagen til, at en brandmand, som var på vej ud med ulmende fosfor i sin spand, faldt over en anden, som var på vej ind. Fosforet faldt

ud og antændte mine forældres soveværelse, og så var de jo lige vidt. Begge værelserne blev slemme ødelagt.

På hospitalet kom vi omgående under behandling, og dér havde de åbenbart øvet sig i forvejen. Det foregik med en professionel sikkerhed, som virkede beroligende på os drenge, der var dødsensangste og dybt chokerede. Min kammerat var blevet ramt af en glødende klat fosfor på oversiden af sin venstre hånd. Han havde heldigvis siddet med ryggen til i eksplosionsøjeblikket. Men jeg var blevet voldsomt forbrændt, 2.-3. grads forbrændinger i ansigtet og på begge arme og hænder. For at dæmpe de voldsomme smerter fik jeg morfin i en sådan dosis, at jeg ikke kunne kende mine forældre, da de senere fik lov til at besøge mig. Overalt i huden og inde i flere håndrodsben sad der brændende fosfor, som lægerne måtte skrabe ud under vand. Stanken var forfærdelig. Jeg prøvede at tage mig sammen så længe som muligt, men til sidst måtte jeg græde mine modige tårer. Sygeplejerskerne trøstede så godt de kunne, men det var og blev en katastrofe. Min værdighed havde lidt et alvorligt knæk.

Min kammerat blev udskrevet dagen efter, mens jeg måtte blive på sygehuset i fjorten dage, fordi de brændte områder regelmæssigt skulle ætzes helt ind til det friske kød, og der skulle nye bandager på. Det var ikke videre morsomt.

Tilbage i skolen, var jeg dagens mand i skysovs, og skulle have hjælp til alt. Hænderne var jo bundet ind som boksehandsker, og jeg kunne ikke engang holde på en blyant. Efter tre måneder var det helet pænt op, og et halvt år senere var der kun dé år, som har fulgt mig resten af livet, og som for hovedpartens vedkommende senere blev dækket af fuldsæk.

Røgslør.

I dagene lige efter tyskernes kapitulation herskede der en behagelig lovløshed, som vi drenge brugte til at skaffe os alle slags skydevåben, ammunition, morterer, håndgranater o.lign. Jeg havde endda planer om at erobre en torpedo, men den var for svær at få igennem byen på min fars trækvogn. Blandt de mere harmløse effekter var en kasse med ca. 60 røgpatroner. Det var små metaldåser, der kunne udsende en kvælende og totalt uigennemsigtig orangefarvede røg, når man trak i en udløsningsnor. De var meget effektive, og røgen kunne i stille vejr hænge i timevis. Jeg prøvede et par stykker af dem på et afsides sted, men der var måde med morskaben, så de blev gemt væk til en bedre lejlighed.

Den kom et par år efter – en varm, lummer sommersøndag. Mine forældre sad i haven og sov i hver sin liggestol og med hver sin avis over hovedet. Jeg var ved at rydde op i mit enorme lager af alt muligt, og pludselig faldt jeg over røgpatronerne.

Det må være en mani hos mig! – arvet efter min mor. Engang havde jeg en pose med fyrværkeri med hjem, og viste den stolt til min mor, som lå i sengen med dårligt hjerte og røg på en stor cigar. Pludselig kom der dette kendte lynglimt i hendes øjne, og hun snuppede en skruetudse, satte lunten til sin cigar og smed den ind under sengen, hvor begge vore schæferhunde lå. Skruetudsen fes rundt derinde, og sengen hoppede op og ned, mens hundene i desperation forsøgte at bringe sig i sikkerhed. Som prikken over i'et væltede natpotten, så det var en værre redelighed.

På denne fredfyldte sommersøndag, hvor folk dasede efter middagen, kørte jeg med kassen på bagagebæreren rundt i den sydøstlige del af det fredericianske skakbræt af gader og droppede små dåser på ubevogtede steder. 58 stykker ialt! Nu er reaktionstiden ca. 20 sekunder fra snoren trækkes, så jeg kunne snildt nå at komme rundt om det næste hjørne uden at blive opdaget. Det var nærmest som et spil dam.

I tre timer var kvarteret indhyllet i en fed, orangefarvet røg, hvor sigtbarheden var under 10 centimeter. Enhver form for trafik var totalt udelukket. Den eneste form for kommunikation var telefonen, men den glødede til gengæld. Det blev omtalt i avisen dagen efter, og alle – også mine forældre og jeg – var dybt forargede over de laban'er, som havde skabt panik med deres drengestreger. Man mente, at der måtte have deltaget mindst en hel bande. Jeg lovede højtideligt at snuse rundt, for om muligt at opspore noget om ophavsmændene. Men de var som sunket i jorden!

Vore rovdyr.

Om natten, eller hvis nogen var syge, lå vore schæferhunde altid under eller ved siden af sengen. Min far var kun syg to gange i sit liv. Den ene gang havde han Roskildesyge, og den anden gang døde han. Nu var han aldeles uegnet til at være syg, – eddikesur, og nægtede at svare på noget som helst. Kun et vredladent grynt blev det til, når man spurgte til hans tilstand. Nu er det almindelig kendt, at Roskildesyge medfører heftige og hastige toiletbesøg, og denne trang kom da også over min far. Han røg ud af sengen og faldt over vores meget store, sorte hanhund og nåede hverken helt eller halvt fra soveværelset på 1.sal og ned til badeværelset i kælderen. (I sådanne situationer var det nu også en uheldig indretning af huset.)

Der blev tørret op, og far lå atter i sengen, – men kun i fem minutter. Så kom ånden over ham igen. Klog af skade rejste den store hund sig denne gang op i tide – med dét resultat, at min far, som kun var 1,55 meter høj, kom op at ride på den. De red hen ad gangen, men dér gik det galt igen. Hunden måtte i bad.

Vore hunde var principielt meget bidske overfor fremmede. Alle de hvalpe, som vi avlede under krigen, blev betalt med fantasipriser, – jo glubskere, des bedre. De var betryggende at have i en mørk og ond tid, men uheldigvis fik også mere sagesløse mennesker af og til kærligheden af føle.

En eftermiddag gik min mor en tur på voldene med hundene. Den store hanhund var forholdsvis omgængelig udenfor hjemmet, men den lille tævehund, Sif, var et særdeles hidsigt gemyt og meget bidsk. De tyske soldater motionerede ofte på voldterrænet, og denne eftermiddag kom der sådan én løbende forbi i strakt karriere – kun iført sko og korte shorts. Mor sagde bagefter, at det skyldtes et øjeblik uopmærksomhed, men i hvert fald rev Sif sig løs og fór efter tyskeren, som ganske vist øgede tempo'et drastisk, men til ingen nytte. Sif bed sig fast i hans bukser og flåede dem af med en kort, veldisponeret hoveddrejning. Da Mor forsøgte at få fat i linen, flygtede hunden triumferende med sit trofæ og standsede ikke, før den nåede vores havelåge en halv kilometer væk.

Der stod min mor så med en nøgen tysker – og den anden hund. Takket være sin karakteristiske handlekraft i vanskelige situationer begyndte hun at skælde tyskeren ud for uterlighed og truede med at klage til kommandanten. Man må medgive hende, at hun var det tyske sprog mægtig, – soldaten løb så hurtigt hans ben kunne bære ham og gemte sig bag et buskads, mens min mor spankulerede hjem med sin anden hund.

Orglet.

Jeg blev ikke kemiker, – praksis havde ligesom overhalet teorien, og min udvikling kom da også til at gå i en ganske anden retning. Jeg begyndte nemlig at spille orgel. Siden mit ottende år havde jeg spillet klaver, og fjorten år gammel begyndte jeg at få undervisning i musikteori. En dag kom en skolekammerat, som var katolik, og spurgte, om jeg kunne hjælpe dem i den katolske kirke, fordi organisten var blevet syg. Det var for spændende at sige nej til, og så sad jeg pludselig foran 2 klaviaturer med et pedalklavatur under fødderne og vidste, at netop orglet skulle blive mit livs kunstneriske udtryksmiddel.

Der findes ingen åbenbar eller eentydig forklaring på dette valg. Bortset fra min konfirmation og så juleaften, mens far passede gåsen, og den øvrige familie gik til gudstjeneste, havde jeg normalt ikke ærinde i folkekirken. Min mor havde engang i midten af 30'erne, da jeg var en 3–4 år, slæbt mig med til en julekoncert i Sct. Michaelis kirke, hvor jeg havde brillieret ved at tisse i bukserne. (Om det var af skræk eller betagelse, eller blot fordi jeg ikke kunne holde mig, melder historien intet om).

Organisten ved Sct. Michaelis kirke, Valdemar Reiter, som i forvejen var min lærer i klaver og musikteori, blev nu også min orgellærer – og forøvrigt senere min vejleder i komposition. En dag omtalte han sin forgænger, organist Johan Peter Sigismund Petersen, der var født i 1863 (året før Mallebrok døde i krigen) og havde beklædt embedet *i samfulde 58 år!* fra 1880 til 1938. Organist Petersen afholdt hver 1. juledag om eftermiddagen en julekoncert, som i dramatisk effekt og lydtryk ikke stod tilbage for slaget om Fredericia i 1849. Begivenheden trak folk til fra nær og fjern, – kirken var stuvende fuld, og udenfor på rådhusørvet holdt ekvipager med to- og firspand af smukke heste, der på grund af frosten var beskyttet med rigt dekorerede dækkener. Hestene havde fået muleposer på, og kuskene fik sig en snak – og lille én at varme sig med.

Koncertens hovedattraktion var en komposition ved navn "*Tordenvej over Alperne*", som organist Petersen havde gjort i et letsindigt øjeblik, og dén hang han på resten af sit liv. En julekoncert uden dette enestående og medrivende musikstykke var simpelthen utænkelig. Én af de betagende egenskaber ved stykket bestod i, at man aldrig på forhånd vidste, hvordan det ville udvikle sig. Det afhang nemlig både af Petersens improvisatoriske inspiration og ikke mindst af de medvirkende familiemedlemmers kunstneriske temperament, der ved enkelte tidligere opførelser havde tangeret direkte vildskab.

For helt at forstå situationen bør jeg forklare, at et kirkeorgel er opdelt i et antal værker (f.eks. *hovedværk, svelleværk og pedalværk*), hvori piberne er grupperet efter styrke og klang. *Svelleværket* hedder sådan, fordi det er indbygget i en kasse med jalousi'er (*sveller*), så lydstyrken kan reguleres med en fodpedal.

Det hele begyndte med at Petersen prælude blidt på svelleværket, men efterhånden som alpernes vejrforhold ændrede sig, tog drama'et fart bl.a. ved flittig brug af jalousi'et. Petersen trak efterhånden flere og flere registre, og til sidst brølede samtlige piber i orglet, mens to svedige bælgetrædere leverede al dén luft, som Petersen henrykt fordelte fra spillebordet. Kulminationen indtraf, da familien trådte i funktion og bragede løs på de i forvejen ophængte *effektredskaber*. På orgelpulpitret var der nemlig udspændt en tyk snor, hvor der hang gryder, potter, pander og andet husgeråd, der blev kraftigt bearbejdet med alt – lige fra piskeris til store grydeskeer og kødkøser. Desuden var der ophængt en stor blikplade, som dels blev rystet og dels slået på med en kølle, mens et af familiemedlemmerne sad og tændte og slukkede for en støvsuger. Folk var vildt henrevet. Organist Johan Peter Sigismund Petersen var ganske enkelt Fredericias svar på Vorherre! Og først i slutningen af 40'erne skulle jeg altså – rent tilfældigt – blive klar over, at det i virkeligheden var intet mindre end en legendarisk, musikhistorisk begivenhed, jeg som barn havde overværet med våde bukser. Om det indirekte kan have haft nogen betydning for min senere kunstneriske udvikling, skal være usagt.

I årene indtil sommeren 1950 virkede jeg i kortere og længere perioder som organistvikar bl.a. i den katolske Sct. Knuds kirke. Jeg fik lært en masse orgelmusik plus de gregorianske messer, hvori jeg selv fungerede som kantor. Pastor Grobetz-Reinholt var en meget inspirerende mand – dybt forankret i kunst og musik. Han havde en lille Opel olympia, som vi kørte rundt i og besøgte talrige kirker med gamle, fine kalkmalerier. Seksten år gammel kunne jeg skelne sengotik fra tidlig renaissance og bedømme tilblivelsesårene ret præcist. Han var en utrolig mand. Også af fysisk omfang, idet hans livsmål svarede nogenlunde til et rundt spisebord. Opel-bilen var da også ganske skæv i hans side, og det fik en uheldig virkning en morgen, da han skulle aflevere en højtlærd kollega ved banegården. Han svingede ind foran indgangsportalen, men havde dels fået for meget fart på og dels svinget til dén side, hvor fjedrene var trykket sammen af hans vægt. Bilen fulgte naturlovene og væltede om på den ene side. Det har åbenbart været småt med tiden, for den "øverste" dør gik op, og ud kravlede den lærde kollega. Han rakte hånden ned i bilen til afsked, lettede på kalotten og ilede afsted til toget. Det var folk med levemåde. Grobetz kom først ud, da Falck havde stillet bilen på ret køl igen, og iøvrigt affødte uheldet ikke den fjerneste kommentar fra hans velærværdighed. Den slag småtterier var han højt hævet over – eller under!

Ikke fordi Grobetz ellers manglede temperament! Jeg husker en højmesse, hvor præstens schæferhund var hoppet ind igennem et åbentstående vindue i sakristiet og havde hugget en pude i skriftestolen, som den rystede så voldsomt, at kirken lidt efter lignede et hønsehus, der havde haft besøg af ræven. Glædestrålende opdagede den sin herre, der var iført kirkens flotteste messehagel, og fór op til alteret og bed sig fast i hans dragt, mens han forgæves forsøgte at sparke skråt bagud, for at få hunden til at slippe. "*Grátias agámus Dómino Deo nostro – skrup af, din forbandede køter! – Vere dignum et justum ...*" Den katolske kirkes farverigdom fornægtede sig heller ikke denne gang.

Inden jeg forlod byen var det blevet til talrige organistvikariater og et par orgelkoncerter, men kulminationen skete dog ved en stor elevkoncert på gymnasiet, hvor jeg dirigerede et kor på 30 af mine klassekammerater fra III.g – i en opførelse af en 4-stemmig a capella-motet af egen tilvirkning. Ved samme koncert ledede jeg fra klaveret opførelsen af en Buxtehude-kantate for sopran og strygeorkester. For de fleste af Fredericia by's borgere, der havde kendt mig som barn og ung dreng, var min udvikling højest forvirrende, – for nogle, intet mindre end et mirakel. Én af byens største slagsbrødre og værste laban'er var pludselig slået ind på kunstens trange vej og ville være kirkemusiker. Midt i forvirringen forlod jeg byen for stedse – og flyttede til København.

Afsked med Fredericia.

Udover at være min fødeby – og dermed skueplads for mit livs første 18 år – har Fredericia kun på ét punkt haft en blivende betydning for mig. Det er ikke dens usædvanlig skønne beliggenhed ved indsejlingen til Lillebælt, det er ikke dens smukt bevoksede volde og befæstningsanlæg, og det er i hvert fald ikke dens kulturliv i *moderne* forstand – nej, det er dén ånd, som byen til stadighed har været gennemsyret af siden 1682, da den som et særligt privilegium fik religionsfrihed.

Omend jeg ikke selv har bidraget til dette forhold – og endda først forstået dets betydning mange år senere, så er jeg stolt af at være vokset op i et samfund, der har været præget af netop dén kulturelle dybde, som de forskellige trossamfunds daglige livsform udøver på byens borgere som helhed. Min families bekendtskabskreds omfattede både jøder, katolikker, reformerte og protestanter. Jeg har før krigen deltaget i nære venners begravelser på jødekirkegården i Jyllandsgade, den katolske præst var mig en meget kær ven (uagtet jeg aldrig har været katolik), og min bror blev gift med en pige af fransk-reformert slægt.

FORSOMMEREN.

STUDIETIDEN.

Det var en lidt beklemt ung mand, som en formiddag sidst i juni 1950 steg op i lyntoget på Fredericia banegård. Selvom man er spændt på sin nye tilværelse i hovedstaden og glæder sig til at blive *sig selv*, så er det sjældent nemt at tage afsked med sin barndom.

Trods telefon og breve, så står det alligevel klart, at man nu *er* løsrevet fra forældrenes omsorg og *skal* klare ærterne selv. Det er meningen med livet. For de fleste er den *beklemte* tilstand vel overstået på en dags tid eller kortere, – men så let gik det ikke for mig. Jeg opretholdt en meget nær kontakt med mine forældre lige til deres død elleve år senere, og vi var mindst to gange om året på ferie sammen på den midtjydske hede, hvor jeg havde et regelmæssigt lejemål af en fiskerhytte ved en dejlig ørredå. For mine forældre var ferie en luksus, som ikke havde været *dem* forundt, og jeg tror, at disse ture var deres livs største oplevelse.

Da jeg havde fundet min plads i toget, vinket farvel og klemt en lille tåre, så tog jeg et bind af Bach's orgelværker frem og kiggede lidt ukoncentreret i noderne. Overfor mig sad en herre og så på mig med et forstående smil, – han var fuldstændig klar over situationen. Lidt efter lænede han sig over mod mig og spurgte interesseret til noderne. Det viste sig at være programredaktør i Statsradiofonien (som DR hed dengang), Palle Alsfelt, som selv var både pianist og organist. Inden mange minutter var vi fordybet i en samtale om musik og dansk musikliv som hjalp på min trykkede stemning. Han inviterede mig op i restaurationen på Storebæltsfærgen, og da vi nåede København og tog afsked med hinanden, sagde han, at jeg endelig måtte kontakte ham, hvis der var noget han kunne hjælpe mig med.

Et tilfældigt møde med et sympatisk menneske på det psykologisk rette tidspunkt! Jeg steg i hvert fald ud af lyntoget og ind i min nye tilværelse med større fortrøstning, end jeg ellers ville have gjort. Adskillige år senere havde jeg den store glæde at indspille et meget stort antal radioudsendelser med netop Palle Alsfelt som producer, og jeg lærte ham da at kende som en oprigtig og kær ven.

Mine forældre var på deres ældre dage ikke sådant situerede, at de kunne betale mine studier og mit ophold i København, men de sendte hver uge en dejlig pakke med lækre sager – fars hjemmebagte franskrød og mors delikatesser, og det kunne jeg klare mig med i det meste af en uge.

Under et tidligere besøg i København havde jeg sikret mig et værelse i et lille bjælkehus på Vejlands Alle i nærheden af Sundbyvester Plads hos en svensk dame. Hun var *meget* striks. Jeg måtte f.eks. ikke stå op og tisse, men skulle pænt sætte mig ned på brættet. Jeg måtte ikke have sko på inde i huset, – de skulle stilles i bryggerset. Bilæggerovnen i mit værelse skulle behandles med fløjlshandsker – ellers slog den ud, og hvis den *havde* gjort det, så måtte jeg ikke åbne vinduet, for så slog *hendes* kakkellovn ud. Endvidere forbeholdt hun sig ret til at koge vand på fyrstedet i *min* ovn. Jeg skal love for, at jeg blev holdt til ilden.

Det var nødvendigt for mig at få et arbejde, og det skete dagen efter min ankomst via en opslagstavle på Universitetet. Et import/exportfirma i Amaliegade (lige overfor Musikvidenskabeligt Institut) søgte en medarbejder – gerne musikstuderende – til fire timers dagligt kontorarbejde. Hovedet på dét brevpapir, som annoncen var skrevet på, forestillede forstævnen af et skib, der lå for anker i en bugt ved de dansk-vestindiske øer, så jeg tog mit pæneste tøj på, pudsede skoene og troppede op. *Westindia Import, Export og Reeksport* viste sig at være en mand i et meget lille kontor. Han tog glædestrålende imod mig og spurgte interesseret til mine planer for musikstudiet ved Københavns Universitet. Han fortalte, at han selv var dirigentuddannet på konservatoriet og sågar havde vundet en komponistkonkurrence om en bryllupsvals til kronprins Frederik og kronprinsesse Ingrid's bryllup. Han sagde også, at han gerne ville *gøre noget* for en fattig musikstuderende, så derfor tilbød han mig 4 kr i timen – altså 16 kr om dagen, og så kunne jeg få lov til at dele de fire timer op, og således passe mine forlæsninger på den anden side af gaden. Jeg kunne forresten begynde med det samme, og det gjorde jeg så. Dagen efter fik jeg på *Studenternes Papirindsamling* oplyst, at minimumssatsen for studenter var 5 kr i timen!

Det var vist også dén handel, der lykkedes bedst for min chef i dét halve år, hvor jeg var ansat dér. Jeg var ret ferm på en skrivemaskine, god til engelsk, tysk, fransk og bogholderi. I løbet af en uge

var jeg fuldbefaren i spedition og klarering og ordnede alle ekspeditioner på Frilageret i Amaliegade og i Frihavnen. Desuden skrev jeg alle firmaets breve, besvarede telefonopringninger, instruerede speditører o.s.v.. Chefen kom altid 2 timer før sent. Til gengæld skred han 3 timer før lukketid, så gik det lige op. Der var dage, hvor han slet ikke kom, men instruerede mig pr. telefon. Han havde tit dårlig mave og forklarede i detaljer, hvordan afføringen havde været om morgenen. Både konsistens og farve tog han sig meget nær. Mit erfaringsgrundlag i slige sager var meget ringe, og jeg forklarede ham, at min mave fungerede udmærket, hvilket han vist nok tog mig lidt fortrydeligt op.

Han var i det hele taget en bekymret sjæl: konen havde dårlige nerver, forretningen gik ikke som den skulle, dollarkurserne var ham imod, og de amerikanske cigaretter, vi skulle reeksportere, var tørre, og både eksport- og importkunderne var blevet trætte af at forsyne ham med prøvekollektioner (som han forærede til venner og bekendte), og som de aldrig så en ordre på. Men jeg drønedes breve af og rendte i Frilageret og Frihavnen, som om det gjalt livet. Jeg var der *aldrig* under 6 timer om dagen, men fik kun betaling for 4 timer, fordi *arbejdskraften jo ikke var så effektiv, når jeg skulle gå til forelæsninger ind imellem.*

Det var i efteråret 1950! "*Edderkop-sagen*" var på sit højeste. Oprulningen afslørede sortbørshandel, tyveri, bedrageri, hæleri, bestikkelse og udbredt korruption indenfor politi og toldvæsen. Jeg havde, som nævnt, min daglige gang indenfor Frihavnsområdet, og dér rullede sagen stærkt.

En af de morsommere detaljer kom fra portvagten i Frihavnen. Når de inkvisitoriske toldere havde fanget en "smugler", der forsøgte at luske en flaske whisky eller cognac igennem toldkontrollen, så fik delinkventen valget imellem en stor bøde eller konfiskation og øjeblikkelig destruktion. Ofret valgte naturligvis det sidste, og så måtte han med tårer i øjnene stå og se på, at flaskens herlige indhold blev hældt ud i vasken.

Inde på den anden side af væggen var afløbsrøret skruet løs og påmonteret en slange, som alt efter et bestemt bankesignal fra vagtlokalet kunne føres ned i kæmpeflasker til hhv. whisky, cognac, gin eller vodka. Synderen fik til sidst en manende, løftet pegefinger med på vejen, og vel ude af vagten priste han sig lykkelig over at være sluppet *så* let. På dén måde, skiltes sol og vind lige, – begge parter var tilfredse!

Pludselig en dag mødte chefen til tiden og var i fuld vigør. Han havde fået *magnetiske strygninger* af en dame, som hævdede at kunne kurere *nerver i maven*, som han nu var blevet enig med sig selv om, at han led af. Nu skulle der laves salgsfremstød for alle pengene. Jeg blev sat til at ringe til et vikarbureau efter en *professionel* kontordame, 4-sproget korrespondent og stenograf med spansk og portugisisk, som kunne hjælpe i dén periode, salgsfremstødet skulle vare.

Dagen efter kom en pige. Chefens usikkerhed bød ham åbenbart at behandle hende nedladende, og da hun virkede meget beskeden, tog han chef-minen på og holdt en formanende tale om de krav, som han forventede, at hun levede op til. Nu kunne hun så begynde at modtage diktat! Inden han havde fattet sig, sad hun parat med blok og blyant, som om det var tryllet ud af luften.

Det blev en ren farce! Han kunne overhovedet ikke diktere, stammede og glemte at slutte sætningerne af. Og minsanten om ikke han insisterede på at få det *omhyggeligt* og *ordret* nedskrevet. Hun var *fænomenalt* dygtig, intelligent og *meget* sød. Hun kunne ikke nænne at præsentere ham for alt hans vrøvl. På mindre end 3 minutter – og inden han var kommet tilbage fra toilettet, var det renskrevet og klar til underskrift.

Hun blev en dejlig samarbejdspartner i dé seks uger op til jul, hvor vi holdt ud sammen i firmaet. Jeg skrev ikke flere breve! Hun ordnede hele dagens korrespondance for os begge på 20–30 minutter, og jeg fik oven-i-købet lært lidt stenografi. Vi ordnede alle handler og klareringer i fællesskab, – hun lavede papirerne, og jeg ordnede det praktiske, og så hyggede vi os resten af tiden. Chefen viste sig sjældnere og sjældnere – overlod alt til os, og til sidst var han væk det meste af tiden. Vi følte os helt til grin. Da han uventet dukkede op tre dage før jul og meddelte, at juleferien gik fra juleaftensdag kl. 16 til 3.juledag om morgenen (så jeg ikke kunne nå hjem til juleaften), var målet fuldt. Vi bad begge om omgående afregning. Han himlede op om uansvarlighed overfor ledelsen (tænk, det sagde han), og at man ikke sådan kunne svigte sin arbejdsgiver. Men han rykkede da ud med pengede, og så sluttede pigen og jeg kammeratskabet med en god middag. Jeg har aldrig mødt hende siden – desværre.

Jeg benyttede lejligheden til at holde en god, lang juleferie hjemme i Fredericia. Et par dage efter nytår fik vi besøg af én af min mors tidligere telegrafistkolleger, som nu var blevet personalechef i DDL (Det Danske Luftfartsselskab). Under besøget spurgte mor, om han ikke kunne skaffe mig et job i lufthavnen. "*Joh, det kunne han vel godt*", og så aftalte vi, at jeg skulle komme ud til ham, når ferien var slut. Midt i januar tog jeg ud til lufthavnen. Samtalen var kort, og jeg blev sendt over til godsekspeditionen og mødte dér min kommende chef. Det var et godt møde. Han var en meget sympatisk mand, og dén opfattelse blev kun forstærket i dé otte år, hvor jeg arbejdede i hans afdeling. To måneder efter min ansættelse blev DDL slået sammen med det norske og det svenske luftfartsselskab til SAS, Scandinavian Airlines System, .

I begyndelsen havde jeg udelukkende aftenvagter (kl.17-24), så jeg kunne passe mine studier om dagen, men efter et årstids forløb ville min chef gerne have mig som vagthavende leder af afdelingen. Det foregik på skiftehold: Dagvagt mandag kl.08,00-21,00, nattevagt tirsdag kl. 20,30-08,30, onsdag fri, torsdag dagvagt, fredag nattevagt o.s.v.. Det gav naturligvis et vist afbræk i studierne, men min gode hyre tillod mig at søge privatundervisning hos *de mest spændende af dé lærere*, hvis timer jeg forsømte.

Tæt flytrafik med transiteringstider på under én time skal give stress, – det gik under betegnelsen *mund- og klovtsyge*. Udover mit fuldtidsjob som vagthavende overassistent (200 timer om måneden), skulle jeg passe timerne på Københavns universitet og Det kgl. danske musikkonservatorium, så engang imellem gik proppen af hr. Mathiesen.

Min chef var et ualmindelig kært menneske, for hvem personalets ve og vel var et alvorligt ansvar, og når det var *min* tur til at få *mund- og klovtsyge*, så tog han mig med over i *Mugges hvile*, hvor den stod på porter og en halv times hyggesnak. Et par dages behandling var i reglen nok.

Apropos *Mugges hvile*, så var det en "smugkro" i et prunkløst, diskret placeret lokale i toldpakhuset. Den blev drevet af én af de ældre pakhusarbejdere. Man kunne få kaffe, wienerbrød, øl og vand, en lille én til halsen samt tobaksvarer. Det var naturligvis brandulovligt, men det var en nødvendig oase i et stresset miljø, og den blev flittigt frekventeret af alle – fra toldforvalteren og til SAS' yngste trafikelever.

Godsekspeditionen i Kastrup Lufthavn var en farverig arbejdsplads, og jeg fortryder – trods trafikpresset – ikke ét eneste af dé otte år, jeg tilbragte dér. Jeg lærte at tackle problemer, – at omgås mennesker og at respektere *gode og dårlige* dage. Hvis tolderne havde fået den autoritære mine på, så varede det i reglen kun en bajers tid, før uoverensstemmelserne var ryddet af vejen. Jeg husker specielt én af tolderne, *Tykke Peder*, som formedelst en kollegial omgang øl lod sig presse igennem en ganske lille luge, der var i væggen mellem vore kontorer. Selv da jeg havde set det, bestred jeg, at det kunne lade sig gøre. Dette drømmesyn slog min kollega Kurt omgående mønt af, idet han indgik væddemål med alle vore besøgende, om de troede, at dén lille tykke mand dér kunne komme igennem dén lille luge dér? – Aldrig!! – Skal vi vædde? – hvis du taber, så gi'r du øl til hele personalet og tolderne. Vi savnede aldrig øl. På gode dage røg Peder igennem lugen en 3-4 gange. Han var såmænd slet ikke så tosset, – ham Kurt.

Willumsen.

Vagtskiftet mellem dag- og nattevagt skete som nævnt kl. 20,30, og en aften i 1958, da jeg tiltrådte, lød overleveringen på, at en kiste med maleren J.F.Willumsens jordiske rester *skulle have været* ankommet fra Nice i løbet af eftermiddagen, men maskinen var endnu ikke lettet fra det sydfranske. Grunden til forsinkelsen blev angivet som "lastning".

Ved 23-tiden kom der besked over fjernskriveren, at maskinen nu var startet – med forventet ankomst til Kastrup ca. kl. 03,30. Normalt kunne man som vagthavende overassistent få sig en lille lur mellem klokken halvt to og fem, men dén nat kom hr. Willumsen i vejen.

Maskinen landede som forudsagt og rullede ind på "forklædet" (det var kælenavnet på dén plads, hvor maskinerne blev parkeret under opholdet i Kastrup). Kaptajnen var så venlig at parkere lige udenfor dén hangar, som rummede godsekspeditionen og pakhusene. Efter et kvarters tid kom overportøren ind og bad mig om at tage med ud til maskinen. Der var sat en transportør (et rullende transportbånd på en jeep) op til lastrummet, hvor Willumsen skulle befinde sig, og vi kravlede op og kiggede ind ad lugen. Vi så på hinanden og nikkede. Der blev aldrig brugt mange ord mellem folk,

der kendte hinanden godt, og hér var der absolut ingen grund til yderligere snak. Årsagen til forsinkelsen i Nice var klar: Kisten med Willumsen kunne aldrig i livet være kommet ind i lastrummet med låget øverst!!

Franskmænd er og bliver franskmænd. Ikke nok med, at de havde overtrådt reglerne for transport af døde, som skulle ligge i en tilloddet zinkkasse – indeni en neutral trækasse, men Willumsen var balsameret og kom i noget, der nærmede sig en sarkofag. Jeg sendte de sydfranske en giftig tanke

Altså kom låget af!! Men da Danmarks store søn – med det lange hvide hår flagrende i den lette brise – kom kørende ned ad transportøren i den første grå morgendæmring, da strøg de forhærdede lastfolk alligevel topsejlet i andægtighed.

Vel ankommet til sikker grund, blev delene atter forenet og kørt til godshangaren og udleveret til de efterladte, som var godt arrige over den lange ventetid. Bortset fra, at jeg altid har været en dyb beundrer af Willumsen som kunstner, så fik jeg alligevel på falderebet et særligt forhold til ham, som det kun har været *meget få* beskåret.

Ambassadøren.

En anden prominent person fik jeg også en vis – omend utilsigtet – berøring med. Det var egentlig ganske uforskyldt, for det var faktisk en sag mellem Tyrkiet og Bundesrepublik Deutschland (ret,rør,ret,rør!!).

Det var gået den tyske ambassadør i Ankara ligesom Willumsen: Han var afgået ved døden. Nu skulle han på sin sidste jordiske rejse, og til alt uheld havde man valgt SAS. Så vidt jeg husker gik ruten dengang fra Ankara over Istanbul, Athen, Wien, München, Frankfurt og København til Stockholm. Ambassadøren skulle af i Frankfurt, og dér ventede familie, forbundspræsident, medlemmer af regeringen og diplomatiet, stort hornorkester, sort løber og kandelabre, – hele den tyrkiske musik! Ambassadøren var bare ikke med maskinen. Han var godt nok lastet i Ankara, men var forsvundet undervejs. En fortvivlet SAS–regionschef i Frankfurt sendte en strøm af telegrammer ud til samtlige stationer på ruten – også til Kastrup, hvor man endevendte hele transitpakhuset, men uden held. Dette skete en mandag eftermiddag!

Hver mandag formiddag var der pakhusopgørelse hos toldvæsenet i Kastrup. Et par portører og en toldfunktionær kontrollerede alle forsendelser *til* Danmark, – altså at pakker og fragtbreve svarede til hinanden. Selvfølgelig havde *jeg* vagt! Ved 12-tiden kom overportøren ind og inviterede mig over i toldpakhuset. Af hans minespil at dømme lod det til at være noget sjovt – måske en øl i *Mugges hvile?* Men nej, ... vi styrede ned imod pakhuses fjerneste afdeling, til en – – – fuldstændig neutral trækasse – – uden fragtbrevsnummer, men med en adresseseddel, hvor der stod: "Das Deutsche Aussenministerium, Kopenhagen". Og de havde ikke hentet den, fordi der ikke var noget fragtbrev. Det lå nemlig i Frankfurt!

Jeg havde aldrig drømt om at skulle blive præsenteret for Tysklands ambassadør i Tyrkiet, – i hvert fald ikke, mens han stod på hovedet i "en neutral trækasse! Det blev en tung vandring ind til fjernskriveren: "Received in excess without airwaybill" "

Eilers kiste.

Naturligvis må der i et så hektisk arbejdsmiljø ske fejl og uheld. Tidspresset for at overholde fartplanen er stort og efter et "trafikryk" med problemer er man blæst oveni. Så prøver man at distancere sig fra stress-situationen ved enten at foretage sig ultrabanale handlinger eller ty til personlige gøremål. Min kollega Eiler havde sådan en dag. Han ville ikke lade sig mærke med, at trafikken havde været på nakken af ham, og derfor gik han sig en tur i pakhuset og prøvede at se afslappet ud.

Han fik da øje på en vogn med en lang trækasse, der åbenbart havde fået beskadiget et par af brædderne. Eiler ville altid gerne gøre sig nyttig, – desværre oftest med ringe held. Han hentede en stor hammer og nogle lange søm, som han bankede i kassen. Midt i det hele sagde kassen: "Fssstt...", og der bredte sig en frygtelig stank i pakhuset. Det var én af de velkendte *neutrale*

trækasser med en tilloddet zinkkiste inden i, som Eiler havde punkteret! Det talte vi meget om den sommer.

Kurts biler.

En anden af mine kolleger, Kurt, gav den som high society play boy. Hans udseende kunne få selv den mest snerpede pige til at gå i bro – gyldent hår, blå øjne, smuk fysiognomi, sportstrænet skikkelse. Privatforbruget var derefter, og derfor forsøgte han på alle mulige og umulige måder at skaffe sig ekstrafortjenester, så hans position (en klasse over os andre!) ikke kunne anfægtes. Økonomien blev mere og mere anspændt, men så fik Kurt en idé: Han ville være brugtbilsforhandler.

Nu havde Kurt hverken værksted eller værktøj, men det lånte han for et par bajere, en pakke cigaretter og lidt charmesnak ovre i flyreparationshangarene. Han var jo en flink fyr – ham Kurt. De lidt større opgaver som planslibning af topstykker, udskiftning af lejer i motor og gearkasse, reparation af knuste differentialer o.s.v. kostede en flaske sprit fra flyveren. Fra dén dag, da Kurt begyndte som brugtbilforhandler, så vi ham kun i møgbeskidt overall – for det meste inde under en gammel, rusten bil. Han var forlængst ophørt med at deltage i trafikafviklingen, hvilket han forklarede med, at en god vagthavende sørgede for at overflødiggøre sig selv! – Hvilket han beviste tilfulde.

Én eneste dag undlod han at klæde om i arbejdstøjet og lod bil være bil. Det må have været en guddommelig inspiration, for sidst på formiddagen fik godsekspeditionen for første og eneste gang et uventet besøg af SAS' øverste ledelse. Og grand seigneur Kurt gav den hele armen – ledelsen var dybt imponeret! Kurt forklarede os, at vi kunne være glade for, at det ikke var Eiler eller mig, som havde haft vagten dén dag. Og det var vi, – for hvordan i himlens navn skulle vi have kunnet forklare tilstedeværelsen af Kurts bil, der var spredt over hele pakhusgulvet. Det klarede Kurt snildt: Bilen var skam ikke hans, den tilhørte Eiler!

Vi fik dog indirekte hævn over ham. Kort tid efter blev han forflyttet til Stockholm, hvor han kørte til og fra lufthavnen i én af sine "hjemmelavede" biler – en gammel forhjulstrukken DKW. En meget kold aften, da han kom ned på parkeringspladsen til sin bil, stod hans chef og kunne ikke få sin store Volvo i gang. Med sit mest fortrolige og beroligende smil trådte Kurt hjælpende til, tog et solidt tov ud af bagagerummet, lagde sig på ryggen i sneen og bandt tovet fast mellem direktørens foraksel og sin egen bagaksel. De satte sig bag rattet i hver sin bil, og Kurt kørte. Tilbage stod direktørens Volvo med behæftet tov og – Kurts bagaksel!

Levende dyr.

Levende dyr sendes i reglen som luftfragt. Det går hurtigst. Jeg har engang måttet underholde og berolige Sofia Loren, hvis hund måtte gøre turen fra Rom til New York via København i en kasse i bagagerummet. Det var hun dybt bekymret over, og så fik hun lov til at blive i maskinen under mellemlandingen og have sin hund på skødet. Betingelsen var, at det skete under opsyn, og det blev mig, der fik æren. Hun spillede lidt krukke i starten, men endte med at være ualmindelig sød.

Der var også engang en lille baby-elefant, som havde ophold i Kastrup en 6-7 timer. Alle blev glade for den, og da jeg mødte på aftenvagt præsenterede Eiler mig for den lille charmetrold, som stod på ladet af en lastvogn og ventede på at komme videre. Den kunne en hel masse med snablen, og da vi kom om til bagenden, så trak joviale Eiler den jovialt i halen. Det må ha' været et betjeningshåndtag af en slags, for i samme øjeblik væltede der en gråhvid vædske ud af den – og ned over den evigt uheldige Eiler. Vi skyndte os at ringe til hans kone, som vi bad om at komme ud med noget tørt tøj til Eiler, da der var en elefant, som havde tisset på ham. "Åh, hold op!", sagde hun og smækkede røret på. Til sidst måtte vi sende en mand ind til Kastrup med en taxa.

Isbjørne, alaskabjørne, løver, tigre, pantere, krokodiller, aber i tusindvis til seruminstittet, slanger, søløver, sæler, flodheste, de to berømte komodovaraner, hunde, katte, fugle og så dén sjældne øgle, som havde et tredje øje, der kunne bruges, hvis den fik noget i de to andre, – det vrिमlede med spændende dyr.

Babylon.

Det lykkedes mig også at få set en del af verden i løbet af de otte år. Selvom *dét at rejse* ikke er min store lidenskab (jeg befinder mig bedst hjemme), så kom jeg dog på ualmindelig mange rejser, selvom det mest var i tjenesteligt øjemed.

En af rejserne mindes jeg netop i disse år (efter Golfkrigen) med lidt vemod. Jeg skulle afsted til mellemøsten i januar 1957 – ret hovedkulds endda. Alle vaccinationer på én gang, så i løbet af 24 timer gennemlevede jeg kolera'ens, tyfus'ens, dysenteri'ets, malaria'ens og den gule febers rædsler. Det var lige efter Suez-krigen i 55-56, så araberne kunne ikke lide englændere og franskmænd, men danskere havde de ikke noget imod. Da jeg mange år senere under Golf-krigen så TV-billeder fra Bagdad, var det helt ukendeligt i forhold dengang. Det er måske meget naturligt – årene taget i betragtning, men det kulturelle særpræg er også forsvundet. Den vesterlandske kultur, som de påstår, at de hader, præger gadebilledet i det moderne Bagdad, mens klædedragten og måden at omgås hinanden på virker som en anakronisme.

Blandt rejsens mange oplevelser udskiller der sig én, som ofte dukker op i min erindring selv mange år efter. Under besøget i Bagdad fik jeg mulighed for at tage med på en tur til Babylon sammen med en amerikansk dame. Det var en tur på godt 100 km igennem et rødt ørkenlandskab – uden veje. Kun de første 10 km ud af Bagdad – og de sidste 5 km før Babylon – var asfalteret! Resten var et mareridt i en kæmpeøse af en gammel, amerikansk bil, hvor fjedre og støddæmpere var en saga blot.

Besøget i ruinerne var selvsagt uhyre spændende – og anstrengende, kan jeg huske. Vi blev vist rundt af en gammel kustode i en slidt arabisk dragt, og efter tre timers forløb var vi trætte og tænkte på at tage tilbage. Kustoden, som kun sjældent fik besøg, trængte åbenbart til selskab og indbød os til en kop the. Hans værelse var ca. 3 x 2 meter – med en seng, en stol og bogreol, der dækkede hele den ene langvæg. Han talte bemærkelsesværdigt godt engelsk og tysk, og det viste sig, at han var en højt uddannet arkæolog, som i 35 år havde været ansat som professor og afdelingsleder på Dahlem-museet i Berlin. Han havde skrevet adskillige videnskabelige afhandlinger og undervist studenter fra hele verden – også danske. Han forlod Tyskland i august 1939!

Den eftermiddag blev én af mit livs største intellektuelle oplevelser. Han var en usædvanlig åndrig person – med et skarpt intellekt, som tillod ham at analysere den arabiske verdens problemer – både ud fra en overordnet forståelse for arabisk mentalitet, men især med kærlighed til det land og det folk, hvis kulturelle og åndelige rødder han – bedre end nogen – kendte og følte i sin ensomme dagligdag. Hans eneste ønske var at blive stedt til hvile i sine forfædres jord i Babylon.

Vi blev der i fem timer! Da vi tog afsted havde vi lært noget om arabere, deres kultur og mentalitet, som vi ikke vidste eller kunne have gættet os til – i hver vores verdensdel. Jeg lærte at agte og respektere dette værdige folk, som så ofte opfører sig uværdigt.

Studiernes afslutning.

Studietiden varede i otte år. Som musikstuderende ved Universitetet havde man ret til en halv times klaverundervisning om ugen på Det kgl. danske musikkonservatorium. Jeg fik docent Helge Nørgaard, som dels var en dygtig og inspirerende lærer – og dels havde forståelse for mine vanskelige studieforhold på grund af arbejdet i SAS. Vi traf derfor den aftale, at jeg for egen regning supplerede op, så det blev til to hele ugentlige timer, der til gengæld kunne rokkes efter mine vagter i lufthavnen. Denne ordning varede indtil efteråret 1957 og resulterede i en gedigen pianistisk uddannelse, som forøvrigt gavnede mig i min senere organistkarriere.

En lignende aftale havde jeg med professor Leif Thybo, som lærer i teori (lejlighedsvis komposition) og senere orgel. Det var også et lærerigt og inspirerende bekendtskab, som fortsatte langt ud over studietiden og ind i 70'erne (men derom senere). Universitetsstudiets indhold og miljø blev mig i længden for tørt og ukunstnerisk, og en dag i efteråret 1957 sagde Thybo: "*Du skulle slutte din uddannelse af med en organisteksamen, – det er ét job, der giver en meget høj timeløn!*" Som sagt så gjort! I maj 1958 bestod jeg organisteksamen på Det kgl. danske musikkonservatorium.

På vej hjem om eftermiddagen efter eksamen blev jeg råbt an fra Frascati's fortovsrestaurant, der (dengang) lå på hjørnet af Vesterbrogade og Rådhuspladsen. Der sad et par organister, som havde overværet min eksamen og gerne ville byde på en vederkvægende øl. Lidt efter kom komponisten

Niels Viggo Bentzon og et par stykker til, så det efterhånden blev et lystigt selskab. For *mig* måske en anelse vemodigt, fordi dagen markerede afslutningen på en årelang studietid, hvis resultater jeg nu skulle til at leve af. Mon der var nogen, der fik brug for mig ??

Jeg havde knap tænkt tanken til ende, førend den ene af organisterne engagerede mig til at holde debutkoncert i hans kirke, mens den anden sikrede sig min medvirken som både orgelsolist og akkompagnetør af hhv. kgl. kammersangere Else Brems og Henry Skjær, kgl. kapelmusicus Carlo Andersen samt violinvirtuosen Wandy Tworek.

Det varede næsten 25 år, før jeg fik et ben til jorden igen !

Studietiden var uigenkaldelig slut, og dagen efter eksamen gik jeg sammen med min chef op til stationschef Skjoldager, hvor min officielle afskedsansøgning blev afleveret. Det havde jo trods alt "kun" været en bibeskæftigelse under studiet, -- forsøgte jeg at fortælle mig selv! Begge d'herrer udtrykte oprigtig beklagelse over min beslutning, og det blev fulgt op af et brev med løfte om, at hvis jeg skulle få lyst til at vende tilbage, så stod min plads -- *og charge!* -- åben til mig. Det var nu betryggende

SOMMEREN.

(Uddrag)

VIV OG VIRKE.

Det var huset, der købte mig. Allerede halvvejs mellem København og *Stokkebjerg mark* havde jeg forlængst afgjort, at 87 km ud og 87 km hjem var for meget på een dag, så det var ren og skær stædighed, der fik mig til at fortsætte. Og så lidt nysgerrighed, måske?

En af de sidste dage i juli. Vindstille. Strålende eftermiddagssol. Insekterne summede i havens meterhøje ukrudt. Sommerfugle i en mangfoldighed, som var fråds for en bybo. Jeg satte mig på et gammelt, sammenfaldent stengærde og så ud over modne kornmarker pyntet med en let varmedis, som gjorde det hele så uvirkeligt. Da åbnede paradiset porte sig – for en oplevelsesverden, der lå langt udenfor den hverdags-æstetik, som jeg hidtil havde efterstræbt som inspiration til dét at eksistere. Først et par timer senere, da jeg begyndte at småfryse lidt, kom jeg til mig selv igen – nej, ikke helt! Enhver kunstnerisk sjæl, som har siddet i vores have under lignende forhold, véd præcis, hvad jeg mener. For alle andre er det bare en smuk, gammel, lidt vildtvoksende have med sol, skygge og læ, som det er rart at opholde sig i. Men for *nogle få* åbenbarer den sin hemmelighed – indgyder sin fred.

Mine forældre var begge døde kort forinden, og min bror og jeg arvede en del penge og et hus i Fredericia. Jeg er god til at formøble penge, så efter en kort hektisk tid med sportsvogn, riviera og high life fik jeg af en svirebroder det gode råd: at sætte mine penge i fast ejendom. En lille annonce i Berlingske Tidende fortalte om et *idyllisk hus, tæt ved mark og skov*, så jeg startede den 6-cylindrede og nåede i løbet af en lille times tid paradiset.

Paradisets *faste ejendom* var nu ikke noget at råbe hurra for, – der var talrige efterkommere af de to mus, som Noah var så uforsigtig at have med i arken! (Kunne han ikke have snydt lidt og nøjedes med to hanner?) Der var særlig én, der téede sig yderst hjemmevant. Den gik stilfærdigt rundt på køkkenbordet, og da jeg ville fange den og havde fået den jaget over i et hjørne, rejste det lille dyr sig på bagbenene og *boksede med forbenene!* – imod sådan en overmagt. Da vi nu *var* i paradiset, så fik den lov til at være. Næste sommer lånte jeg naboens kat!

Det første års tid brugte jeg kun huset til lejlighedsvis beboelse. Jeg var i 1961 blevet organist i Søllerød kirke (100 km ud og 100 km hjem), hvor der ud over søndagsgudstjenesterne var 400–500 kirkelige handlinger om året, så det var begrænset, hvor ofte jeg besøgte mit hus. (Først efter otte års ansættelse fik jeg en ugentlig fridag!)

Jeg var godt i gang med at opbygge omfattende koncertaktiviteter, og få år efter min ansættelse fik jeg et dejligt nyt Frobenius-orgel. I 1961/62 stiftede jeg kammermusikensemblet og kammerorkestret *CONCENTUS MUSICUS*, der hurtigt blev kendt som udøvere af renaissance- og barokmusik i original opførelsespraksis. I løbet af få år bestod ensemblet udelukkende af musikere fra Det kgl. kapel, Radiosymfoniorkestret og lærere ved Det kgl danske musikkonservatorium, og solisterne blev ofte hentet blandt Europas berømteste kunstnere. Som administrativt og økonomisk styringsorgan havde jeg stiftet koncertinstitutionen *Søllerødkoncerterne*, som fra 1964 – på foranledning af tidligere Søllerød-borgmester, Erik Øjgaard – fik tilvejebragt den fornødne økonomiske sikkerhed i form af meget betydelige årlige tilskud fra kommunens kulturelle udvalg. (Menighedsrådet bevilgede aldrig fem flade ører, og sognepræsten betragtede koncerterne med voldsom jalousi (bl.a. på grund af mit frugtbare samarbejde med kapellanen, pastor Godtfred Andersen) og beskyldte mig for at lave kirken om til et celebret koncertlokale!).

I løbet af 12 år blev der afholdt 120 koncerter i *Søllerødkoncerternes regi* – de sidste 22 fandt sted i Holte kirke, der beredvilligt gav os husly, da Søllerød kirkes menighedsråd i 1972 med økonomiske fiksfakserier lagde hindringer i vejen for min deltagelse i en koncertturné til USA, hvortil jeg var blevet inviteret sammen med dét ensemble, *Concentus Musicus*, der var grundstammen i Søllerød kirkes koncertliv! Vi tog naturligvis afsted, men ved hjemkomsten lå min fyreseddel – trods borgmester Øjgaards kraftige protest!

Fra "Søllerødkonserternes" 10 års jubilæumskoncert den 14.12.71:
Godtfred Andersen, Poul Birkelund og Aksel H. Mathiesen tegnet af
Palle Pio. (reproduceret med tegnerens tilladelse).

Søllerødkoncerterne – og tilskuddene! – flyttede derfor omgående til Holte kirke (hvor Godtfred Andersen også var kapellan), hvilket Søllerødpræsten – i sin egenskab af provst – forsøgte at forhindre. Sagen gav anledning til en enorm avisomtale og endte hos Folketingets Ombudsmand, der underkendte alle anklager imod mig, men uddelte *9 sider med næser* til kirkeministerium, provst (sognepræsten) og menighedsråd. Jeg havde fået nok af folkekirkens uansvarlige forvaltning, og da jeg allerede i 1971 var blevet ansat som lærer ved Det kgl. danske musikkonservatorium, forlod jeg Søllerød kirke med lettelse og æren i behold.

Saltet til mit livs suppe ...

Blandt ensembles musikere hersker der forskellige opfattelser af, hvordan min kone og jeg fandt hinanden. Én af de mere saftige stammer fra vores gambespiller, Johan Poulsen, og skal forbigåes her. Jørgen Hammergårds ide er mere jordnær og går i retning af, at jeg var nødt til at gifte mig med hende, for at slippe for at betale de høje solisthonorarer, hun fik som landets førende blokfløjtespiller. Selv har jeg betroet mine børn, at jeg købte mor for 100 kr – og fremviste en gammel blå værtshusregning som ejercertifikat. Den troede de på, indtil den ældste var omkring 10 år gammel.

Sandheden er, at hun snublede lige ned i mine arme på organist Karen Balle Sørensens gamle køkkentrappe, morgenen efter en koncert i november 1962 i Lemvig kirke. Et noget prosaisk sted, vil nogen mene, men Irmgard er en meget grazil pige, og det skete med en sådan ynde, at jeg blev ganske konfus, mens amorinerne strømmede til.

Aftenen efter faldt hun midt under en koncert i Viborg Domkirke lige så yndefyldt igennem et interimistisk podium (en æblekasse), som domorganist Sennels havde rigget til, og så var jeg endeligt leveret. Da hun senere skvattede ned ad trinene op til koret, kendte min betagelse ingen grænser.

Vort nye skæbnefællesskab blev beseglet på hjemturen under et orkanagtigt uvejr, hvor Grenå-Hundested-færgen lå underdrejet i seks timer udenfor Hundested havn. Jeg var søsyg, – S Ø S Y G, og Irmgard lindrede på kærligste måde min kval. Detaljerne udelades. Blandingen af elskovs- og søsyge må have plads i næste revision af den nordiske mytologi, – et kogleri, der sikrer de elskende evig kærlighed. Det har vi nu et 30-årigt bevis for!

Kulminationen af Irmgards trappeorgier indtraf forøvrigt nogle år senere i Ålborghallen under en radiotransmitteret koncert, hvor hun var solist med Ålborg byorkester. Jeg medvirkede som cembalist. Irmgard var højgravid og iført en flot, lang stropløs kjole af hvidt brokade, og dirigenten, Jens Schrøder, synes at det ville se henrivende og yndigt ud, hvis jeg ville føre hende op på scenen ad en trappe, der vendte ud mod publikum. Vi kom ind og begyndte opstigningen, mens publikum klappede og den røde lampe lyste. Da Irmgard holdt mig i den ene hånd og sin kostbare elfenbensfløjte i den anden, fik hun ikke løftet kjolen højt nok op, og da hun tog det næste trin – *inde i kjolen* – skete katastrofen: Kjolen røg ned – og brysterne op! Under stormende bifald måtte vi bakke ned og atter få bragt attributterne under kontrol. Den koncert hører absolut til blandt vore største succes'er, – men Gud véd, hvad radiolytterne har tænkt?

Vielsen fandt sted fem uger efter sørejsen fra Grenå til Hundested – den 1. januar 1963, nytårsdag kl. 16, i Søllerød kirke. (Vi har aldrig haft besvær med at huske vores bryllupsdag). Domorganist N.O.Raasted spillede og mit kirkekor sang Palestrinas *Sicut cervus* bevægende smukt. Udenfor på kirkegården var der sat levende lys i sneen, – det var den rene idyl. Vi blev overøst med ris, og kirkekoeret havde bundet blikdåser bagefter bilen. Idyllen varede præcis til midt på Geels bakke, hvor vi blev overhalet og herunder fik et stenskrud på forruden. Min svigermor, som sad bagi, jublede, fordi alle de stjerner, som forruden nu bestod af, betød lykke! Vi nåede dog Hundested, hvor festen skulle stå hos vore gode venner, og i nattens løb hentede Falck bilen og bragte den til værkstedet i København. Den første *hvedebrødsdag* tilbragte vi i fuldt skrud på et cafeteria ved Frihedsstøtten, mens vi ventede på, at bilen blev færdig. På grund af vort arbejde og vore koncertaktiviteter fandt de øvrige hvedebrødsdage først sted 10 år senere – efter en koncert i Paris. Vi sendte ensemblet hjem – og tog selv til Provence!

Herluf.

Paradiset (altså huset) var ret forfaldent. Nu er gode råd jo i reglen dyre, men hos os kom de vandrede ganske gratis ind ad døren sammen med en høj sorthåret, sortsmudsket mand med hele munden fuld af snus – *Herluf!* Han blev vor gode nabo igennem 32 år, – altid hjælpsom, utrolig praktisk og stærk som en okse. Fra starten trak han linierne op: "*Jeg laver huset i stand for dig, og du betaler mig det samme, som du giver for materialerne!*". Fordelen ved dét tilbud kunne jeg godt føle med stokken, så jeg nikkede og samtykkede. Så marcherede han hjem og hentede værktøjet, og inden der var gået ti minutter, var det ikke til at se en hånd for sig for murstøv. Vægge blev væltet, en skorsten fjernet, nye loftsbjælker, der blev lagt højere op, gamle trægulve blev brækket op og erstattet af støbte, højisolerede betongulve med kork eller filtvinyl. Irmgard og jeg følte os tilovers og flygtede ind til København, hvor vi havde beholdt hendes gamle værelse i Herlev. Herluf fælde ingen modsigelser, når han havde lagt en plan. Han hørte dårligt, og det benyttede han sig af i tilfælde af uenighed om husets indretning. Svinestalden blev omdannet til luksusbadeværelse og soveværelse med halvdør ud til det fri. Den ene badeværelsedør stammer iflg. Herluf fra en luksusdamper, og den anden har siddet i en købmandsforretning. Haven blev pløjet op, harvet, tromlet, tilsået og beplantet, og hækkene blev skåret ned til jorden. Han lavede de smukkeste stensætninger af kampesten og beskar de træer, som han ikke fjernede. Det blev et sandt paradis – inde som ude.

Han havde hårdt brug for pengene og var på det tidspunkt ludfattig, – jeg troede faktisk ikke, at der fandtes så fattige mennesker i Danmark, men han var stolt, og det kostede ham ofte dyrt og skaffede ham mange fjender. Når han havde rodet sig ind i noget vanskeligt, så kom han brasende og hev mig op af lænestolen og hen til skrivemaskinen. Jeg tror nok, at vi igennem årene fik klarlagt de fleste af hans egne og hans børns problemer med myndigheder, nabo'er m.fl., og efterhånden var der aldrig penge imellem os. "*Du ved, hvad du skal, og så ordner jeg det praktiske!*". Færdigt arbejde.

Da vi kom herud, levede Herluf af et såre beskedent husmandsbrug, kørte mælk for et mejeri og udførte traktorarbejde for bønderne. Et par år senere fik han fast arbejde og ugeløn, og det betød en radikal omvæltning i hans liv. Familien var vant til at leve yderst spartansk, og det lykkedes dem over 5–6 år at spare så mange penge sammen, at han kunne rive sin gamle "sønderskudte" gård ned og bygge et stort, pragtfuldt hus. Det var en stolt mands værk.

Mange års hårdt slid ødelagde hans ryg, og de sidste to år var han konstant sengeliggende – fik meget sjældent besøg og var helt afhængig af kommunens sygeplejersker. Det var en svær tid for gamle Herluf, – jeg så op til ham næsten hver dag og fik en sludder på et kvarters tid, men Gud nåde og trøste mig, hvis jeg snød en enkelt dag! Det bedste, han vidste, var, når vi med to sygeplejerskers hjælp fik ham stoppet ind i bilen og kørte rundt til alle de steder, som han følte tilknytning til. Det første sted var altid Rosa's grav på Føllenslev kirkegård. Han elskede at fortælle og kunne i sjælden grad gøre fortiden levende. Til sidst fik han koldbrand i det ene ben og fik at vide, at enten skulle benet sættes af eller også døde han. Han valgte det sidste, – han var en stolt mand. Herluf.

Olsen.

To måneder efter vort bryllup døde min gamle Schæferhan, *Roy*. Irmgard var dengang lidt bange for Schæferhunde, så med sorg indvilgede jeg i at prøve en anden hunderace. Det blev et kort men heftigt interregnum i den række af schæferhunde, der har fulgt mig livet igennem. Valget faldt på en tigerstribet boxer, der fik navnet *Olsen!* Han blev opkaldt efter én af mine kolleger, der var ligesådan.

Som boxer var Olsen suveræn, – noget af det flotteste man kunne se for sine øjne, og så var han en kærlig sjæl overfor familien og visse af vore venner. Men han var bindegal! Og bunduartig! Han ville under ingen omstændigheder lystre, og når han kunne se sit snit til det, så masede han sig forbi folk, der kom ind ad døren og benede afsted over markerne. Vores unge pige havde set ham i Mørkøv – 10 km herfra, hvor han lavede rav i den på en fodboldbane. Han havde to foretrukne mål: Jens Kristians bondegård og Pouls hus.

Det første sted fløjtede han ind i hønsegården, så hønsene flagrede rundt og skræppede op og lagde æg i luften. Jens Kristian stod rædselsslagen op ad muren med armene ud til siden, mens Olsen hoppede lodret op og ned foran ham, og hver gang hans hoved var ud for Jens Kristians, så klaprede han med kæberne, så savlet fløj om ørerne på dem.

Det andet sted var han vant til at komme, fordi vores unge pige var veninde med Pouls datter. Pouls kone brugte megen tid på at gøre rent, og en dag, da hun var ved at vaske gulvet i entréen og stod med en vis del højest, kom Olsen drønende, sprang op på ryggen af hende, så hun stak hovedet ned i spanden, der væltede, mens Olsen fortsatte ind i stuen og op i husets bedste stol, hvor han sad og dikkede med halestumpen.

Olsen var et mareridt. Han åd hovederne på alle tulipanerne i haven. Han kom slæbende med vores pindsvin, Folmer, – også efter at den var død og begravet. Han åd de besynderligste ting. I en periode, hvor vi havde en dejlig svensk sangerinde, *Lilian*, boende, åd han på een dag: lædersløjfen på hendes fine støvler, hendes lyseblå strømpebånd, Irmgards læbestift og bed hovedet af en skruptudse. Men da blev han også dårlig! Den gamle håndskomager i Jyderup så sin alderdom sikret, da Irmgard for niende gang kom med et par højhælede sko, som Olsen havde bidt hælene af. Hans yndlingsleg bestod i, at han lagde sit store hovedet i mit skød, og så skulle jeg dunke ham ligeså hårdt, jeg kunne, midt i panden. Når jeg udmattet holdt op, så skubbede den med næsen til min hånd, indtil jeg fortsatte. Han elskede vores lille søn, og lå altid ved siden af barnevognen ude i haven, når drengen skulle sove til middag, men en dag kom Irmgard derud og så til sin overraskelse, at Olsen sad i fodenden af barnevognen med drengens sut i munden.

En vinter var vores private vej føget til. Herluf og hans sønner var gået i gang med at grave den fri, hvilket – efter Olsens mening – udelukkende skete for at more ham. Da én af sønnerne ville prøve at køre sin bil igennem, fór Olsen løs på dækkene og kom ulykkeligvis ind under bilen og fik kunst hoften og det ene ben. Han blev med stor forsigtighed bragt ind på Landbohøjskolen, hvor de satte ham sammen med søm og plader og spiraler, men vi måtte ikke besøge ham i al den tid, han var dér. Selvom han fik sit yndlingslegetøj – en plasticlastvogn på halvanden meter og "svupperen" til at rense WC-kummen med bragt derind, så sank han hen i dyb depression, og personalet var meget bekymrede for ham.

En morgen seks uger efter, hvor vi havde en travl dag foran os, ringede de fra Landbohøjskolen og sagde, at nu kunne vi hente ham. Irmgard skulle undervise på konservatoriet, og jeg skulle til møde på Wilhelm Hansens Musikforlag. Nå, never mind, – jeg tog derind og fik Olsen udleveret. Stakkels Olsen! Han hostede så forfærdeligt, og når han stod stille, så var det højre bagben strakt lige bagud i forlængelse af kroppen. Når han gik, så var der ikke noget at se. Det vakte nogen undren, når vi stod og ventede for rødt lys, men vi lod som ingenting.

Hos Wilhelm Hansen undskyldte jeg meget og forklarede sagens sammenhæng, og det var der almindelig forståelse for. Olsen var træt og lagde sig i en vinduesniche, og så holdt vi møde. Da jeg et par timer senere kiggede efter Olsen, så var han væk – men havde efterladt en kæmpestor pølse. Fru Hanne W.H. så det også og ringede efter deres altmuligmand: "*Åh, Johansen, vil De være venlig at lægge det dér i en kuvert!*". Jeg troede et øjeblik, at hun ville sende det med posten, men det skete dog ikke.

Irmgard og jeg havde aftalt at mødes kl. halvseks på restaurant *Glyptoteket*, som dengang var et meget eksklusivt og søgt spisested. Jeg havde en lang sort Ulster på, pelshue og et stort sort halstørklæde – og kom ind igennem svingdøren med Olsen, netop som hele hall'en var fuld af folk, der var i færd med at aflevere overtøjet i garderoben. Irmgard sad ved et bord, hvorfra hun kunne se de nyankomne, og Olsen, der elskede Irmgard og ikke havde set hende i seks uger, fik straks øje på hende og blev så altereret, at han overtissede hele gulvet. Jeg tænkte: "*Lad mig komme ud*", og så marcherede Olsen og jeg ud af svingdøren.

Lidt efter kom Irmgard ud og var døden nær af grin. Gæsterne, der stod og soppede i Olsens tis, var målløse, og der var en herre, der sagde: *Det var sgu' da noget underligt noget. Så kommer der en formummet person ind med en hund, der hoster som en gammel mand, og overtisser gulvet, hvorefter den slår det ene bagben bagud, og så går de igen!"*

Opholdet på Landbohøjskolen havde desværre medført varig skade på Olsens sjæl, og han begyndte at bide folk. Det var for belastende i et hjem, der besøges af mange musikere, og derfor måtte vi gå den tunge gang til dyrlægen. Kort tid efter fik vi atter en Schæferhund, – det er nu engang vores hunderace.

Hanen Hansen!

En overgang havde vi høns. Nu skulle det være slut med fabriksfremstillede æg! Friske morgenæg, og rigtig gule blommer på tataren (dengang var der ikke noget, der hed skrabe-æg). "Høns, der har det godt, lægger glade æg", var der en præst, der messende, da han hørte om vore planer.

Som sagt, så gjort. Vi byggede fint hønsehus, hønsegård, fik automatisk spise- og drikkemaskine. Specielt designede pinde, som de blev sat på, når de skulle sove. Vild luksus. Der blev indkøbt korn og æglægningsfoder i et kvantum, som kunne ernære en hel negerkrål i årevis (kornet altså), – pulveriserede skaller og tørvestrøelse.

Én af vore venner skaffede os 6 gode høns. De blev opkaldt efter mine kones elever, *Karen, Nina, Ulla* o.s.v., men der var ingen hane med. Det brugte man ikke, når man bare skulle have æg, fik vi at vide. Det fandt jeg nu et nummer for naturstridigt, så derfor gik jeg over til genboen, som havde to haner, der altid sloges, og fik en stor flot italiener-kok for en ti'er. Han forsøgte først at prakke mig en lille hidsig perle-dværg-kok på, men den bed mig i fingeren.

Der var ikke umiddelbart glæde i den lille hønsegård, da jeg stillede hanen ind til dem. De sad forskræmte i det ene hjørne, mens hanen majestætisk spankulerede hen imod dem. Da han var kommet tæt nok på, skræppede de op og flagrede rundt som forvirrede høns. Lidt efter samledes de i det andet hjørne, og så gentog scenen sig.

Hanen blev opkaldt efter én af vore gode, gamle venner: kordegnen i Søllerød, – Hansen! Han sang så smukt. Hver morgen og hver aften. Man kunne stille uret efter ham.

Dét år fik vi en streng vinter. Selv om hønsehuset var blevet isoleret med skumplast og krydsfinerplader, så kunne jeg ikke bære tanken om, at de skulle komme til at fryse om natten. Desuden havde nogen fortalt os, at høns holder op med at lægge æg, hvis de fryser, – hvilket jeg finder helt berettiget. Vi købte derfor en stor, flot grisevarmer med en rød 500-watt pære, som de allesammen kunne stå nedenunder, og det var de tilsyneladende glade for. Også Hansen, – men han begyndte at gå forkert! Måske har det været det røde lys, der gjorde, at han ikke kunne finde ud af klokken mere. Han galede glad og fro klokken to om natten og klokken tolv om middagen til vores og naboernes store overraskelse. Først da vi hen på foråret slukkede for grisevarmeren, kom der orden i tingene igen.

Efter nogen tids forløb manglede Hansen pludselig alle fjerene på halsen. Det blev han ikke pæn af, og så tog jeg ham under armen og kørte op til dyrlægen. Jeg blev tykt til grin! Alle tre dyrlæger tog den i øjesyn. Én af dem begyndte med bierne og sommerfuglene, en anden mente, at det var synd for min kone, men endelig forbarmede de sig over mig og oplyste, at sådan gjorde høns, når de var glade for deres hane. Plukkede ham, simpelthen! Jeg fik noget at smøre ham med.

Folk med forstand på hønsehold trak på smilebåndet, når de hørte om vort menageri. Og sandt er det, at vore høns fik en god behandling – så god, at da vi efter et par års forløb gjorde regnskabet op, så havde hvert æg kostet os mellem 5 og 6 kroner.

En dag, da jeg skulle gøre rent i hønsegården, stak Hansen af. Fanden tog ved ham. Utaknemmelige asen. Kordegnen spurtede ud af haven og ud på naboens mark, der lige var blevet høstet. Jeg forsøgte forgæves at fange ham, – prøvede med alle dé lyde, som høns siger. Jeg tiggede og bad ham på mine grædende knæ om at vise forståelse for en gammel mand, mens vi arbejdede os længere og længere op ad marken, – helt op for enden, hvor der var et tolv meter tykt tjørnekrat som markskel. Inde i midten anbragte Hansen sig og sagde: "Orrrk, orrrk!"

Nu må man forstå, at sådanne situationer er fuldstændig u håndterlige for mig. Raseriet koger op – under tryk, måske fordi jeg altid får at vide, at jeg skal beherske mig. For ethvert levende væsen er tidsplanen for det endelige udbrud nemmere at forudse, end solens gang på himlen. Også for Hansen! Så da jeg fik min smidskende stemme på, valgte Hansen klogeligt at blive, hvor han var – dybt inde i buskadset. Ca. seks meter!

Det næste, der skete, mindede lidt om en Anders And-film, når han lige har fået en lys ide til at nedkæmpe de to jordegern. Jeg marcherede hjem på stive ben, flåede en rulle hegnstråd ned fra sømmet, bukkede en smal krog i den ene ende, rullede ca. seks meter stiv tråd ud og lavede et håndtag i den anden ende. Dette redskab transportererede jeg så – ikke fornuftigt oprullet, men i fuld,

vred længde – godt en kilometer op i marken – – til Hansen. Resten var legeværk. Krogen om Hansens ben. Hans flotte sporer sikrede, at han ikke røg af igen, og så blev han *hevet* ud af buskadsset, så fjerene fløj til alle sider. Jeg tog ham i benene og slæbte ham hjem med hovedet hængende nedad. Kylet ind til hønsene igen. Slut på dén ekspedition. Ih, hvor det lettede!

Havde der været nogen retfærdighed til, så var Hansen blevet ædt! Det forekommer mig – ved livets onde tildragelser – at være en tilfredsstillende afstraffelsesmetode. Jeg kan egentlig godt forstå kannibalerne, der åd dé missionærer, som kom og misrekommanderede deres gode og gennem generationer veltjente ånder. Men Hansen slap med skrækken, – man æder jo ikke kordegne!

Pater Joseph, lån mig øre

Et langt liv i kirkens tjeneste kan naturligvis ikke udholdes uden humoristiske indslag. Ofte har det været fortællelser, som præsten, der i kirkebønnen altid bad "*for dem, der styrede i blinde*", men en dag – til mild overraskelse – pludselig bad "*for de blinde styrmænd*!", eller en anden gang, hvor postludiet blev annonceret som "Sions røgter hægter vesten" i stedet for "Sions vægter hæver røsten". Den fejlagtige oplysning skyldtes nu en lille spøg fra min side, men jeg havde trods alt ikke ventet, at den ligefrem gik ud i æteren uden korrektur.

De blinde styrmænds præst skulle engang oversætte et italiensk vers til dansk. Der forekom vendingen *sola soletta*, der i præstens oversættelse blev til: "*Ak, kun en skosål*". Jeg har åbenbart set lidt desorienteret ud, for han gav sig ud i et fornærmet forsvar og henviste til, at der i ordbogen stod, at *sola* betød *sål* – ergo måtte *soletta* betyde *en mindre sål*, altså en "*sølle*" sål! Midt i et iøvrigt smukt digt forekom altså disse fire overraskende ord: "*Ak, kun en skosål*!" Jeg er ikke selv særlig stiv i italiensk, og derfor spurgte jeg en fagmand, om det kunne være rigtigt. Nej, bestemt ikke! *Sola soletta* er en ualmindelig almindelig vending på italiensk og betyder "*helt alene*". Unægtelig knap så dramatisk som den teologiske udlægning.

Jeg er godt klar over det farlige i grove generaliseringer, så jeg vil indskrænke mig til at påstå, at det ikke er en ukarakteristisk følgeslutning for en præst, der har vænnet sig til – søndag efter søndag, og uden modsigelser – at kunne fremsætte fuldstændig ukontrollerede og til tider uhyrlige påstande. Det er en farlig situation, for ganske hurtigt svækkes den nødvendige selvcensur, og dermed dé anfægtelser, som til enhver tid bør være til stede hos en prædikant, der tager sin egen vederhæftighed alvorligt. Desværre høres serier af tomme, gentagne floskler, som "den lille trofaste skare" labber i sig som varm komælk, men som ikke rigtig holder vand overfor et mere kræsent publikum. Prædikener burde foregå i dialogform, – så skulle d'herrer teologer til at forberede sig!

CONCENTUS MUSICUS' FORUNDERLIGE REJSER.

Samarbejdet med medlemmerne af mit ensemble Concentus Musicus har igennem de 25 år, hvor ensemblet var aktivt, været en udelt glæde. Vore kunstneriske resultater skabte respekt og medførte stor interesse for at engagere os til koncerter i Europa og USA. Jeg kan roligt sige, at for deltagerne i disse mange koncertrejser hører oplevelserne til blandt højdepunkterne i deres musikerliv. Vi har rejst Sverige tyndt på fire lange turnéer med *Rikskoncerterne* – fra Kiruna nord for polarcirklen til Malmø i Skåne. Vi har turneret i det meste af Europa og spillet ved alle betydningsfulde festivals i hovedstæderne, – bl.a. *Berliner Festwoche*, *Camden Festival* i London, *Olav-dagene* i Trondhjem, *Festival Estival de Paris*. USA har også haft bud efter os – endda sådan, at vi kunne vælge og vrage mellem koncertagenturer og –tilbud. Vi har haft et vidunderligt kammeratskab og store kunstneriske oplevelser sammen.

For mig som leder af foretagendet har tilrettelæggelsen og afviklingen af vore koncertturnéer dog været belastet af visse medlemmers personlige særheder, som f.eks. at kgl kapelmusikus Johan Poulsen ikke benytter almindelig normaltid men kun *middelsoltiden for Greenwich-meridianen*, – udelukkende regner i nautiske mil, og ikke anerkender den almindelige tidsregning. Hans fødselsår har fået nummer nul i kalenderen, og hans rent numeriske alder kun kan oplyses i det *antal dage*, han er gammel. Sidst fejrede vi hans 25.000-dagdag! Det er lidt kringlet, når man skal aftale mødetider.

Professor Jørgen Hammergaard har dén mærkelige ide, at han ønsker at dyppe tærne i alle dé oceaner, have og søer, vi kommer i nærheden af, og det kan godt give problemer med rejsebureauerne og tidsplanen.

Professor Leif Thybo, som har deltaget i flere af vore rejser, er distraet ud over det acceptable, og trods formaninger og omsorg fra ensemblets kvindelige medlemmer, så hænger hans overfrakke i Mexico City, hans hat i Calgary i Canada og hans smoking i London. Desuden skal han stille hver morgen og få kontrolleret, om han har rensset negle! Undertøj, piber, handsker, barbergrejser – alt kan han sætte overstyr. Og så kan han ikke sove om natten og vader rundt på gulvet, så de andre hotelgæster klager.

Alt-i-alt ret så besværligt, når en stram tidsplan skal overholdes.

(fortsættes. . . .)

EFTERAARET.

(uddrag)

En gammel hædersmand sagde engang: "Vel er mit livs skygger blevet lange, men jeg føler endnu morgenbrisen i mit bryst". Det var gode ord. Dem har jeg gjort til mine. Sålænge man endnu tror på, at det hele kan nytte, – at tingene kan blive bedre, – at det nytter noget at kæmpe for dét, man tror på, så betyder den rent numeriske alder mindre. Når man først er nået dertil, hvor kræfterne svigter, og man må strække våben, da er vinteren kommet. Det er naturens gang – lad os ikke beklage det. Livets største visdom nåes, når døden indtræder. Eller som den vidunderlige gamle læge, Ester Møller, har udtrykt det: "Vi fødes som kopier, og dør som originaler".

Mit livs efterår er en god tid at gøre status på. Ikke på grund af ophørsudsalg, men fordi jeg må til at økonomisere med mine kræfter. Jeg vil ikke spille tiden med nytteløse slag i luften. Nu ved man – ret beset – aldrig, om éns slag har været nytteløse, – ofte har jeg konstateret, at mine tanker – udtrykt i kronikker, artikler, tidsskrifter, bøger, foredrag, radio og TV – bliver citeret eller brugt adskillige år efter.

Det er vigtigt at gøre status. Gøre op med dét samfund, man lever i, for at få klarhed over om borgernes livsvilkår, almene velfærd, sikkerhed, myndighedernes moral e.t.c. har udviklet sig i positiv eller negativ retning. I sidstnævnte tilfælde er det endnu ikke for sent at hvæsse sværdet og bruge de sidste kræfter til (møjsommeligt) at bestige barrikaderne og endnu engang slås mod råddenskab og umoral.

Det er en god evne *at kunne harmes*, – apatiske mennesker laver ingen revolution. Der har i mit liv været en række mærkesager, som har fået min finger på aftrækkeren. De fleste af dem har handlet om magtmisbrug og afstumpethed, som i langt de fleste tilfælde har udmøntet sig i vold. Sjældent korporligt – mest i overført betydning...

Lad os se lidt på nationens politiske styre!

Politik.

Ordet *politik* stammer fra græsk og betyder *læren om staten*. Iflg. Salmonsens Konversations Leksikon anvendes udtrykket som betegnelse for *dé forholdsregler, der tages for at nå et mål, man har foresat sig, især når de iværksættes med omsigt og snilde*. Videre benyttes udtrykket bl.a. om *den regeringskunst, hvormed staternes herskere og styrere søger at gennemføre deres planer i landets og borgernes eller deres egen interesse*.

Unægtelig en interessant definition iflg. hvilken, det altså ikke er tilstrækkeligt at formulere en politisk målsætning, – der skal også være truffet reelle forholdsregler for at nå målet, og det skal sågar ske *med omsigt og snilde*. Sic!

Politik omtales gerne som *det muliges kunst*, og ordet *kunst* kommer som bekendt af *at kunne!* Desværre er der en del mennesker, som af uigennemskuelige grunde føler kompetence til at deltage i den politiske styringsproces, og som lever højt på, at det ikke her i Danmark, som i visse andre lande, er forbundet med direkte livsfare at være en dårlig politiker. Andre fører sig frem under henvisning til, at politik netop *skal* udøves af amatører, som uden de fjerneste forudsætninger kan stille sig op og påstå, at de ved, hvordan det hele skal gøres. I begge tilfælde må man beklage deres kunstneriske uegnethed! Historien står som et monument over alle de politikere, der ikke *kunne* – og som end ikke evnede at drage lære af tidligere fejltagelser – specielt ikke deres egne.

Demokrati.

Ordet *Demokrati* betyder egentlig *folkeherredømme*, men folkets reelle indflydelse på statsstyret er i *det repræsentative demokrati* reduceret til en periodisk stemmeafgivning, hvis virkninger en kompliceret valglov har gjort aldeles uigennemsigtig.

Dertil må lægges, at befolkningens mulighed for i praksis at drage politikerne til ansvar for indfrielsen af de aftaler, som de *på kontraktlig basis* (løfter under valgkampen) har indgået med

deres vælgere, er lig nul, hvilket igen vil sige, at man fra samfundets side ikke tillægger politikerløfter nogen som helst betydning!

Der er intet på jorden, der forsvinder *så brat* som folkets tillid til deres politiske ledere, når disse har demonstreret deres afmagt. Dette medfører imidlertid ikke, at de behøver at erkende deres uduelighed og gå af. Når de én gang er blevet valgt, så har de derved erhvervet ret til at ernære sig som politikere – en slags *jus practicandi* – blot uden dokumentation af kvalifikationer. Den ret har de ret til at slås for. Det handler for en politiker om at redde sit (politiske) liv og personlige udkomme, kort sagt *at overleve*, præcis som alle andre – inklusive amøber og infusionsdyr.

Magt.

Politik og demokrati *er* faktisk uforenelige størrelser. Målet med politik er nemlig *magt!* – historien er éen lang understregning af dette faktum – og magt modarbejder dybest set selve den demokratiske tanke. Det var ikke for spøg, at en klog mand engang sagde: "Giv aldrig magten i hænderne på dem, der gerne vil have den"!

Én af grundene til dette råd kunne være, at magt er euforiserende. Det ses af, at dé, der én gang har haft magt, ikke kan gøre sig uafhængig af den igen, men klamrer sig til den og ustandseligt prøver at komme til orde i TV, radio og presse. Det er en form for abstinenser!

Heldigvis er der tit en redning for dén tilstand, idet valgsystemet i sig selv er korrupt, således at både dem med abstinenser, og dé – der har kvajet sig i det politiske liv – alligevel kan luskes ind ad bagdøren. Det ligger i den politiske terapi, at sådanne personer ved næste valg blot opstilles øverst på stemmesedlen i en sikker valgkreds, så er de helbredt.

Politikeren ønsker magt, fordi det for ham handler om at gennemtvinge sine ønsker – naturligvis på bekostning af andres. Derfor udsender politiske partier og deres kandidater manifeste og slagord om deres politiske mål, som det demokratiske systems natur forhindrer dem i at nå. Befolkningen tror i almindelighed ikke på det – kun dem, som totalt mangler forståelse for de politiske realiteter, og dertil har en dårlig hukommelse.

Moral.

Magtmidlet i ethvert statssamfund er dét lovkompleks, som burde udtrykke den pågældende stats forestillinger om samfundsmoral og retfærdighed. "Hvad gavner love uden moral?", spørger Horats. Vi kunne i dag tilføje: "Hvad gavner politikere uden moral?". Under *moralsk ansvar* hører nemlig, at man skal undgå at skuffe andres berettigede forventninger.

Den stadige svigten af egne løfter virker degenererende på politikerens moral og ansvarsfølelse, og processen er selvforstærkende. Til sidst opstår en ny politikertype, som føler sig hævet over ethvert ansvar overfor andre end sig selv. Det er jo *ham, ham og ham*, som vælgerne – ved et "demokratisk" valg (jvnf. "Demokrati", afsnit 2 og 3) – har udpeget som deres politiske repræsentant. Så skal de ikke komme bagefter og blande sig, fordi han gør noget andet end dét, han har lovet dem!

Og så er vi tilbage ved 2.del af definitionen under afsnittet politik: " – – *en regeringskunst, hvormed staternes herskere og styrere søger at gennemføre deres planer i landets og borgernes eller deres egen interesse.*

Så vidt Salmonsens Konversations Leksikon.

(fortsættes)

ÅRSTIDERNE. (uddrag)

Et menneskeliv kan lignedes ved årstidernes skiften: Det såes, spirer frem, gror op, blomstrer, befrugtes, modnes, kaster frø, visner og dør. Det gælder både legeme og ånd. Nogle individer giver de smukkeste blomster, andre den skønneste duft – atter andre giver måske de bedste frø. Også misvækst forekommer, men fælles for dem alle er, at de ender som frugtbar muld. Derfor forekommer årstidernes navne som overskrifter i denne bogs kapitler.

Det sene efterår er den tid, hvor man siger "Av" et stadig større antal gange, når man står op om morgenen. Den franske filosof, Michel de Montaigne, skriver i sit Essay *Om erfaring*:

Jeg har ladet snue, gigtisk udflod, diarré, hjertebanken, hovedpine og andre former for ildebefindende blive gamle hos mig og dø en naturlig død; De forlod mig, da jeg så småt var ved at vænne mig til deres selskab. Man besværges dem bedre med høflighed end med trods. Vi må sagtmødig finde os i vor tilværelses love. Vi skal blive gamle, svage og syge trods al lægekunst. Det er det første meksikanerne lærer deres børn. Når de forlader deres moders liv, hilses de med disse ord: "Barn, du er kommet til verden for at lide. Lid, tål og ti stille!"

Dette blev skrevet i sidste halvdel af 1600-tallet!

I god Montaigne-ånd har jeg lavet en "Av"-sang, som jeg synger om morgenen, når det gør ondt. I begyndelsen var det *i trods*, men nu hygger jeg mig med den. For min kone er det blevet et barometer for mine skavankers anatomiske placering og smertemæssige intensitet. Jo mere ondt det gør, jo højere skråler jeg. Det hjælper! Ondt i ryggen foredrages i barytonlejet, mens smerter i knæet annonceres med høj, tynd fistelstemme.

Når min kone når min alder (altså forudsat, at jeg bliver tilsvarende ældre), så kan vi måske synge en "Av"-duet af et bestemt kontrapunktisk tilsnit – afhængigt af vore øjeblikkelige, individuelle skavanker. Kun, hvis vi fejler det samme, synges der énstemmigt.

Som "ældre" – efter et oplevelsesrigt liv – sker det jævnligt, at jeg sidder i lænestolen foran pejsen og lader tanken flyve *for bliden bør* gennem erindringens verden. Det er *påfaldende tit* de humoristiske episoder, der dukker frem af tågen, og det siger noget om, at humoren ikke kan have været ganske betydningsløs for mit livs lykke – snarere tværtimod!

Humoren, ironien – det lakoniske, groteske, barokke har været mine følgesvende livet igennem, – ellers havde det ikke været til at bære. Jeg håber, at de stadig vil kunne kalde smilet og latteren frem, når *mit* livs skygger bliver lange.

Jeg er ikke bange for at dø, men jeg vil være ked af at miste livet. Døden er sikkert værst for de efterladte, – men det skal man jo ikke hovére over. Naturligvis er man ked af at dø, hvis man dermed volder andre sorg, så alene af dén grund, har man pligt til at holde sig i live. Der er noget humoristisk ved alting – nok også ved døden. Ikke sådan at forstå, at jeg forestiller mig min egen død som en vaudeville, men der *må* være formildende omstændigheder. H-h-håber jeg!

Min mor var en dame af et yderst skarpt intellekt og med en ram sans for satire. Hun spillede meget på sit dårlige hjerte og elskede, når vi – gerne i åbenlys parodi – udtrykte vor deltagelse og fulde hensyn. Men da hun stod overfor døden, lod hun sig ikke knægte. Far var død fire måneder forinden – efter 39 års ægteskab, og livslysten havde forladt hende. Men ikke værdigheden! Hun ringede mig op om eftermiddagen klokken to og fortalte i et spøgefuldt tonefald, at hun ikke ville overleve dén dag, og at lægen var der, og nu ventede de ambulancen hvert øjeblik. Hun sagde nogle kærlige ord til mig, og bad mig om at komme så hurtigt som muligt. "Og", tilføjede hun i sin kendte kommanderende tone, "jeg har skrevet en detaljeret brugsanvisning for min begravelse, og den ønsker jeg fulgt! – har du forstået?"

Jeg sprang ned til min bil og kørte som en rasende til Halsskov-færgen, og nåede lige ombord i sidste øjeblik. Fra færgen ringede jeg til hospitalet, men – da var hun død. *Brugsanvisningen* indeholdt oplysninger om selve begravelsen, – at min bror og jeg skulle følge efter rustvognen fra Fredericia til krematoriet i Kolding, og *hun ville under ingen omstændigheder finde sig i, at vi*

overhalede rustvognen! Dernæst en detaljeret menu for en aldeles opulent middag på Krybily kro. Betaling vedlagt! Joh, – fru Mathiesen var en dame af format.

Forskellen mellem liv og død har altid bevæget mig dybt. Som sommerens blomsterpragt overfor vinterens goldhed. Det er altid faldet mig utrolig svært at sige farvel til mine trofaste og hengivne venner ...

Assi.

Så langt tilbage hukommelsen rækker, har jeg altid haft min egen hund, som fulgte mig i tykt og tyndt. Når de mæt af dage eller på grund af sygdom måtte skilles fra mig, var det en katastrofe. Jeg kunne sidde med den afsjælede hundekrop i mine arme og hviske den i øret, at jeg nok skulle være hos den og passe på den. I dagevis var jeg utrøstelig og græd øjnene ud af hovedet. I min barndom vidste mine forældre, at det ikke gik over, før jeg fik et lille varmt hundebarn i armene igen. Men selv, når den lå i sin lille kurv ved siden af min seng, og jeg stak hånden ned og nussede dens bløde pels og mærkede dens fugtige snude, så snørede halsen sig sammen af gråd. Jeg kunne jo ikke svigte min gamle ven.

Sådan er det stadig. Det er der ikke mange, som forstår. Vores gode dyrlæge forstod det heller ikke i begyndelsen. Vi havde en lille schæfertæve, Assi, der i 4-årsalderen fik *grøn stær*. Den blev behandlet med tabletter og øjendråber og holdt smertefri i adskillige år – så godt, at dyrlægen, da den var ca. 8 år, besluttede, at nedsætte den daglige dosis.

En morgen, hvor den som sædvanlig gik med op på 1.sal og hjalp min kone med at vække børnene, fik den en total blodsprængning i det ene øje, som den dermed mistede synsevnen på. Da det også var stærkt smertefuldt for hunden, kørte vi omgående op til dyrlægen, som så meget betænkelig ud og begyndte at tale om dyrets fordel frem for mennesket, – at man kunne give det en værdig død. Han kunne tydeligt se på mit ansigtsudtryk, at han havde sagt noget galt og skyndte sig at sige: "Godt, så opererer jeg øjet ud med det samme". Jeg blev hos hunden, indtil den var bedøvet, og fik besked på at hente den igen om aftenen.

Det blev en lang dag. Vi hentede Assi – med hvidt plasticlydbæger om halsen, og selvom den var groggy endnu, så var det et hjertegribende gensyn. Den tomme øjenhule var fyldt op med en lang formalinvædet gazestrimmel, og vi skulle komme *dagligt i de følgende 21 dage*, hvor dyrlægen hver gang trak 5 centimeter gaze ud og rensede hullet, fordi det skulle hele op fra bunden.

Allerede under det første besøg efter operationen, da dyrlægen løftede Assi op på bordet, slikkede den hans hånd, og de sidste gange var det rørende at se den tillid og glæde, hunden gav udtryk for, mens dyrlægen behandlede den. Vi fik aldrig nogen regning fra ham.

Assi levede endnu i to år. Ligesom første gang, fik den under morgenparolen en blodsprængning i det andet øje. Med besvær kom den ned ad trapperne igen – totalt blind. Ved morgenbordet kom den altid hen og lagde hovedet i mit skød, mens jeg nussede den. Også dén morgen famlede hun sig frem til mine knæ, og da jeg nussede hende, som jeg plejede, logrede hun glad med halen. End ikke det sorte, angstfulde mørke kunne rukke tilliden til hendes herre, som om en kort stund skulle svigte hende for sidste gang.

(fortsættes . . .)

VINTEREN.

?

